

Negyedik évi folyam.
Pest, december 20-án 1857.

A Vasárnapi Ujság hetenként egyszer nagy negyedrében egy és fél iven jelenik meg. — Előfizetési díj január—juniúsig, azaz : 6 hónapra Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai uton a Politikai Ujdonságokkal együtt 4 ft. pp. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó.

Czegléd.

Az alföld egyik nagy reményü városa!
A Duna és Tisza közt elterülő termékeny síkságon, melyet a gyorsan épülő vasutak sinei mindig szorosabban kapcsolnak a nagy világhoz, több nevezetes magyar mezőváros van, mellyek népességre, nagyságra és határaik terjedelmére tűnnek ki leginkább számtalan egyéb magyarországi városok felett. Ezek közé tartozik Czegléd város is, mellynek hű képe, a vasutfelől nézve, itt közölve van.

a tiszta buzát és mindennemű gabonát majdnem uzorával adják vissza; mintegy 29,000 holdra terjedő legelője még nincs elkülönözve. Nagy kiterjedésű szőlőskertjei általában meglehetősen minőségű bort adnak, de vannak egyes dombos helyei is, hol kitünő jó bor terem, összesen 3153 holdat foglal el, melly szám az alföldön ritkaság szőlőkben. Népessége egy korábbi összeírás szerint: 16,934 lélek; ebből magyar 16,638, német 46, tót 8, olasz 6, zsidó 118, cigány 118, vallásra nézve : reform. 9772, rom. kath. 6509, evang. 522, görög n. e. 13, izraelita 118, családok száma 4490. Megjegy-

Czegléd.

Czegléd Pest-Soltmegyében, az ország fővárosától keletre mintegy 10 mértföldnyire fekszik, a pest-szolnok- s debreczeni, továbbá a szeged-temesvári vasutvonalakban, melly utóbbi vonal épen itt ágazik el, és a mennyiben ezen említett hatalmas közlekedési utak által már nemcsak a fővárossal, hanem Magyarország több nevezetes piaczaival, és kereskedő városaival is össze van kötve, kétségkívül igen szép jövőt remélhet. Róppant kiterjedésű határa már 1782-ik év óta tagosítva és tanyákra van felosztva, s bár homokos térei meglehetősen terjedelemben vannak, mindazáltal szántóföldei többnyire igen termékeny fekete homokosak, mellyek

zendő itt azonban, hogy ez összeírás még 1850-ben történt, és hogy most a lelkek számát 18,000-re teszik.

Disziti a várost a róm. katolikusok piaczon lévő derék régi szentegyháza, mellynek erkélylyel ellátott vigyázó tornyát 1756-ban építették; a templom építési idejét adatok hiányában nem tudni, annyi bizonyos, hogy már 1350-ben is volt Czegléden templom, mellyhez Erzsébet királyné ugyanazon évben egy kápolnát ragasztott, szent Anna tiszteletére; azonban alig hihető, hogy e mostani ugyanaz volna. 1526-ban a mohácsi vész után ezen egyház lelkesze legyilkoltatván, először az ágostai, később a helvétvallásnak

foglalták el, és egész 1753-ig birtokukban tartották, a midőn t. i. azon év febr. 1-én kelt királyi rendelet a szentegyházat ismét a katolikusoknak visszaadni rendelte. Továbbá van itt egy olasz izlésre épült igen szép kéttornyú ref. templom is, mellynek építése nem rég fejeztetett be. Ugyanazon helyen hol most ez áll, állott a régi ref. templom is, melly az 1834-ki május 29-én épen Úrnapján, támadt tűz által, a lángok martaléka lett, ez alkalommal a város egy része is elégett. A reformatusok iskolája hajdan itt igen virágzó volt, s az már 1579-ben olly nevezetes tanintézet vala, hogy az új vallás terjesztésére Debreczenbe is innen küldettek alkalmas egyének: mert megjegyzendő, hogy Magyarországon Czepléden, Ó-Budán és Tolnán keletkezett legelőször a kálvinistaság, s innen terjedt tovább. A kevés számú evangélikusoknak szintén van itt templomjok és iskolájok.

Czepléd székhelye egy cs. kir. szolgabírói hivatalnak, mellynek járása e városról veszi nevezetét, s az új politikai felosztás szerint Pest-Soltmezyében Kecskemét kerületi főnökség alá tartozik; továbbá van: városháza, hol a városi hivatalszobák léteznek, ugyszintén polgármestere, tanácsa, s a város népességéhez képest 18 tagból álló képviselő választmánya, 1853-tól pedig árvabizottmánya is. Ezekon kívül megemlítendő még a városi kaszinó, postahivatal, gyógyszertár, a legújabb alakult kereskedelmi egyesület, nagy vendéglő, végül meg kell még említenem a czeplédi fiatalok gyűlés- és mulatóhelyét az ugynevezett „Pikula egyesület“, mellynek a többi közt az a dícséretes szép tulajdonsága is megvan, hogy szintugy mint a kaszinó, ujságokat is jár, tehát az irodalmat csekélységéhez képest pártolja. A város déli határán, az ugynevezett Szökehalmon egy igen csinos emeletes épület vonja még figyelmünket magára. Ez volt azon kisebb (majoros) gazdákat képező intézet, mellyet a Gazd. Egyesület volt titoknok *Török János* 1840-ban felsőbb jóváhagyás mellett alapított, de fájdalom, ez is, mint számos más üdvös vállalat, öt évi léte után, 1852-ben, az idők sulya alatt s kellő pártfogás hiányában megszűnt.

A lakosoknak nagyobb része mezei gazdaságból és némiképp a szőlőművelésből él, nagyobbára elég vagyonosak, s épen nem ritkaság itt, hogy egy gazda egész, sőt ennél is több telket bír; a szarvas-marha és ló-tenyésztés csak annyira terjedt itt ki, a mennyi a földműveléshez, s egyéb terhek viselésére kívánatik. Kézművesek, a közönséges mesterségekben meglehetősen számmal vannak, kik rendszeren vásárookra is eljárnak.

Czepléd hajdan a szent Kláráról nevezett ó-budai apáczarend birtoka volt; a már akkor is nagy határu helységet Nagy Lajos adományzásából 1368-ban kapták, s mind addig birtokukban maradt, míg 1782-ik évben a nevezett apáczarend fel nem oszlott, s ekkor a kincstár birtokába esett vissza; jelenleg is a közalapítványi jószágok közé tartozik, s mint ilyen, kincstári kormányzás alatt van.

Történeti multjából azon keveset kivéve, miket itt felemlítettünk, nem sokkal tudunk többet. A város levéltárában legrégebbi oklevél *Zsigmond király* egy megerősítő irata 1407-ik évből; ezen kívül néhány újabb kori is van, de azok tartalmában Czeplédre vonatkozó semmi történeti adatok nincsenek, a városi jegyzőkönyv is csak 1697-ben veszi kezdetét, hihetőleg a korábbi jegyzőkönyv, valamint több érdekes okirat is, a törökök pusztításainak estek martalékul, mint ez akkor más helyeken is történt.

Zombory Gusztáv.

Anyám kertje.

(Családi kép.)

Volt neked egy szép kis kerted,
Mindig zöldelt télen nyáron,
Örömtelven ismételted:
„Ime betelt minden vágyom.“

Kézdel, szemmel, szerelemmel
Te voltál az ápolója,
Imádkoztál este, reggel:
„Csak e kertet Isten ója!“

Hogyha reggel nem jött harmat,
Forró könyved hullt rájok;
Ha vihar jött, betakartad,
S nőttek szépen a virágok.

Pusztulást az sohse látott,
Hervadás azt sohse érte.
Szabadságot, ifjúságot,
Fölaldozal mindent érte.

Melletted az öreg kertész
A viruló kerten végig
Majd aggva, majd örömmel néz,
Küzdve sokszor, küzdve vérgig!

Érzett örömet, bánatot,
Vállalt az évek nyomtát,
Vigaszt csupán kertje adott,
Könnyit az élet gondját.

Multja fölött ha elnézett
Szemeibe könyvek ültek;
Ah! árnyak a boldog évek,
Mindörökre elrepültek.

Évek jöttek s távoznak,
Sirdomb van a kertész felett —
Fejeden is ezüst szálak
Jelentik a kora telet:

Kerted hol van? pusztá már az,
Virág nincs, a gyom fölverte,
Vihar járja, földje száraz,
Egy egy gödör maradt benne.

Minden madár búsan zenél
Szép napokról, ifjúságról.
Minden gödör regét beszél
Kis bokorról, kis virágról.

Itt bimbaját rózsá nyitá,
Szép jövőd szép reménye;
Jött egy ifju, leszakítá
És föltüzte kebelére.

Ott egy ifju bokor állott,
Most babérlomb hajt ki rajta,
Vénségedre föltaláld
Nyugodalmadat alatta.

Itt egy másik bokor álla;
Kiültette még a kertész.
Ifju még, de megzilálta
Lombjait már a dühös vész.

Ott virult egy karsu liljom
Meszse vitte forró vágya,
Meszse a sik Oceanon
Ott mereng, ott áll magába!

Két kis oltóág maradt csak,
Szébb napokat mindig várva,
Ah külön, magokba vannak —
Napsugár is alig járja.

Boldog évek, eltűnétek,
Sirba vagytok tán örökre!
Kelő hajnal piros arcczal,
Virrad-e fel örömekre? —

Szász Domokos. *)

Tíz millió dollár.

Elbeszélés, írta JÓKAI MÓR.

(Folytatás.)

Robertson kétségbeesett arcot mutatott. Fellármáztatá a többi hajósokat is és elremíté őket azzal a hirrel, hogy társaik által el vannak árulva; a szökevények bizonyosan visszatértek Otahaitiba s most a spanyolokat társaik nyomába fogják utasítani.

A hajójukon hordozott kincs ezentúl csak veszedelmükre szolgál. Hire futamodik gazdagságuknak s minden hadihajó, minden kalóz vadászatot fog tartani a gazdag zsákmányra. Nincs más menekülés, mint visszamenni a Saypan szigetre, elrejtteni az egész kincset; s azután a Sandvich szigetek felé vitorlázni, ott vásárolni be nőket és rabszolgákat, a kik nélkül meg nem telepedhetnek a szigeten.

Ez indítványt mindenki helyesnek találta. Ha a kincset jól elrejtik a szigeten, akkor hiába kutatja ki hajójukat náluknál erősebb ellenség, nem talál náluk semmit s kénytelen lesz őket odább bocsátani.

Igy kerültek vissza ismét a Saypanra. Az volt most a főkérdés, hogy miképp rejtsenek el annyi pénzt, a nélkül, hogy a lehető véletlen valakit annak nyomára vezessen; az aranypor és öntött rudak ötven hordóban voltak befenekelve; azt ugy a földbe elásni nem lehetett, hogy valami nyom ne maradjon utána. Attól is lehetett félni, hogy ha nagyon eldugják, majd ugy találnak járni, hogy visszajövet maguk sem akadnak rá; Robertson segített mind a két aggodalmon: — a sziget belsejéből egy sebes hegypatak omlott elő, számtalan zuhatagot képezve. E patakot hirtelen rakott védgátakkal elzárattá, s mikor az fel volt szorítva medréből, a sok zuhatag szikláit közt talált egy barlangot, mellynek nyílását máskor a vizomlás elfedezve tartá. E barlangba hengerítetté be az arannyal telt hordókat egymásután. Mikor el volt minden helyezve szépen (valóságos ezeregy éjszakai mesék üregje), akkor egy nagy követ hengerítettett a barlang nyílására; azután szétszórattá a patak gátjait, a hullám ismét rohant, omlatagokat képezve szikláról sziklára: — találja ki, a ki tudja, mellyik alatt van a tíz millió dollár?

Most már jó helyen volt az egész kincs: most már nem félhetett egyik czinkos a másiktól, hogy az meg fogja őt csalni, hogy elszökik előle a hajóval: a közös zsákmány biztos helyre volt letéve, mintha záros vasajtó alatt volna.

Tizenheten voltak a hajón, midőn a Saypantól elvitorláztak; a martalócok nagy gondtól szabadultak meg: többé nem kellett sem hordóikra, sem Robertsonra vigyázniok, e fölötti örömeikben beültöttek a rumos hordók fenekébe, s ittak, a mig el nem dültek; még a négy előrs is kidült a sorból; nem volt szükség Robertsont éber szemmel kísérni többé, őrizze most ő maga az üres hajót.

Mikor a legénység mind egytől egyig ittasan hevert az első földzet alatt, Robertson, Williams s Georges hozzá fogtak a végső munkához, a mit olly régóta terveztek előre. Az alvó tengerészeket bezárták a hajó fenekébe, minden ajtót és nyílást beszegezve. A mi élelmi szer és ital volt a hajón, azt átrakták a nagy csónakba; a mi

*) Szász Károly testvére. Új név lapunkban, de szép reményekre jogosító. Szerk.

bele nem fért, azt kiönték a tengerbe, azután szétszedték a kormányt, elvagdalták a vitorlaköteleket, leereszték az árboczokat s kapcsikat kiszedve, a tengerbe veték; megfoszták a hajót minden uti-eszközétől; delejtűt, szögletmérőt nem hagytak rajta; — végre fogták a nagy ponyvákat, miket a vitorlarudakról leszedtek s körös-körül beteríték velük a hajót, sűrűn leszegezve azokat; és azzal maguk a csónakra szállva, hagyták tova libegni a nagy tehetetlen, vitorlátlan bárkát, mint egy nagy koporsót, mellyben tizenöt élő ember alszik, s mellyről még a szemfedő és a koporsószegek sem hiányzanak, hogy annál nagyobb legyen a borzasztó hasonlat.

Két hétig hanyódott a nyílt tengeren az elhagyott hajó; anélkül, hogy elsüllyedt volna; akkor találkozott vele egy czethalász; az felfeszíté lepedőit, kinyitá az ajtókat; már ekkor csak egyetlen egy élt a bezárt tengerészek közül, a többi meghalt étlen, szomjan, levegő nélkül, az az egy pedig meg volt tébolyodva, az is maradt teljes életében.

A három büntárs pedig egy éjszakai vitorlázás után Wahon sziget kikötőjébe jutott. Ott azt állíták, hogy egy elsüllyedt kereskedelmi hajóról menekültek, ki kétkedett volna szavaikban? A kormányzó ellátta őket utlevelekkel, egy brasíliai hajós megszánta és elszállítá Rio-Janeiróba ingyen. Azt állíták, hogy egy fillérük sincsen, pedig jól elrejtve öltönyeikbe vittek magukkal husz ezer piasztart aranyban. Ezen összegben kellett nekik tervük szerint Amerikában egy kereskedelmi hajót felfogadni; melly velük vissza menjen a Saypan szigetre, s onnan apródonkint elhordogassa a rejtett kincset, mintha campeche fát hordana, úgy hogy a három férfin kívül még a legénység se tudjon róla semmit, hogy mi van a hajón?

Rio-Janeiróban eltöltöttek egy hetet; az alatt egy a három közül ismét elveszett. Georgest egy este az utcán, mikor a kávéházból szállására tért, késsel keresztüldöfték. Soha sem tudta meg senki, hogy ki volt a gyilkos?

Robertson most már csak másod magával maradt.

Most már csak ketten voltak a *testvéri* osztozáshoz.

Minő roppant osztályrész jutott egyre? Öt millió dollár mindegyiknek! Azzal már meg lehetek elégedve.

Megelégedés? Minden ördög a pokolban felkaczag erre a szóra! Lehet-e megelégedése annak, a ki annyi kincset rabolt, a ki annyi osztályosát el tudta veszteni, — nyughatik-e akkor, midőn csak a legutolsó, a feles társ van már hátra?

Annyi bizonyos, hogy Georges halála óta Williams Robertsonnal egy szobában nem akart hálni soha és nem ivott olyan pohárból, a mibe az töltötte a bort.

Egy este donna Teréza Mendez kéjlikében két tengerész jelent meg, naptól barnított, viszontagságoktól edzett arcokkal, vi-seltes, szakadozott öltözetben.

A creolnő szerencsen pitvarnoka nem bocsátotta őket tovább az előszobánál, s kérdezte, hogy mi nevük és mit akarnak?

— Urnóddal akarunk beszélni; jelents be nála; csak azt mondd neki, hogy itt van az a két férfi, a kinek tiz millió dollár van a kezében.

A pitvarnok nagyon megbámulta azt a rongyos, kátrányszagu embert, a ki tiz millió dollárral beszél előtte; de még jobban bámult akkor, midőn bejelentve őket urnójenek a mondott szavakkal; az maga sietett ki a férfiakhoz s egyiket jobb, másikat balkarjára fűzve, bevezeté belső teremébe, nyájasan üdvözölve, mint régen várt ismerőseit.

Donna Teréza szintolly jól tudta a Peruvian esetét, mint igen sokan Limában, s bizonyos volt felőle, hogy az az ő szép szeméiért történt.

— Tehát ketten maradtatok? szolt, midőn szobájába értek, végig nyulva bársony pamlagán, s gömbölyü karjára támasztva fűrtös fejét.

— Soknak találod-e, vagy kevésnek? kérdé tőle Williams.

— Mindenesetre soknak. A mi fél, soha sem egész s ti ketten képezték egy számot.

— Tiz millió dollárt; dörmögé büszkén Williams. Egyikünkre öt millió jut. Az ugy hiszem elég arra, hogy egy limai delnő megnézze az embert, akármilyen rongyos is.

— Annál nehezebbé teszi az a választást köztetek.

— És a szív? az semmit sem nyom-e nálad?

Donna Teréza kacagott; ez volt válasza a kérdésre.

Robertson nem szolt bele a társalgásba, ő ült egy zsámolyon és merengve nézett maga elé.

— Már pedig választanod kell közülünk szép donna; folytatá Williams, mert bizony mondom, mi ketten, a kik édes testvér öcséinket tul éltük, olyan makacs természettel birunk, hogy egyikünk sem akar a másik kedvéért meghalni, s mind a ketten jól tudunk vigyázni az egészségünkre. Ugy-e Robertson?

Robertson feltekintett Williamsra s ennek ugy tetszék, mintha e pillanatban igen neheze válnék a nevetés. Valami kis borzadály futott végig testén.

Robertson nem felelt neki semmit. Williams még sokáig fecsegett a delnővel, elmondá neki, hogy nem sokára lábai elé fogják rakni osztályrészüket, s akkor majd elválik, hogy ki felé nyomja le az aranyos serpenyőt a szerelem Brennus kardja? Mikor elváltak tőle, Robertson hátramaradt s azt kérdé suttogva a delnőtől:

— Mellyiküket fogod választani?

A creolnő ránézett két pokoltüzi szép szemével, s vissza suga:

— Azt, a ki az egész tiz milliót hozza magával.

Azzal tánczolva, dalolva libegett el, mint valami káprázatos tünemény, mellyet nem asszony szült, nem téj nevelt, nem Isten alkotott.

Robertson az ajtóban utolérve társát, mosolyogva mondá neki:

— Te nem emlited előttem soha, hogy te is szerelmes vagy donna Terézába.

Williams nevetve válaszolt rá:

— Az ember nem kötheti minden titkát barátjai orrára.

— Igaz. — Szolt rá Robertson; és akkor ő is gondolta magában, hogy neki is van egy titka, a mit nem mond el barátjának; az a titok, a mit donna Teréza sugott neki: „azt választom, a ki az egész tiz milliót elhozza!”

(Vége következik.)

A biztosításról.

Irta SZÉKELY JÓZSEF.

(Vége.)

VIII. A biztosítás kifejtése.

Azon általános föltételeken kívül, mellyeket egy jól kifejelett biztosítás igényel, minők: a szilárd pénzalap, magába a társulat hitelbe fektetett bizalom, jól rendezett ügynökségek, ha nem is teljes, de a veszteséget tetemes arányokban pótló kártérítés, jutányos és minél kisebb biztosítási díj stb. ezen általános föltételeken kívül, mondjuk, hazánkban a biztosítás kifejtésére, ha ezt a szót szabad használnom, a netalán tévfogalmakat tisztázó propagandának egy olly ártatlan neme szükséges, mellyet a dologhoz legillőbb kifejezéssel, a nép saját közlönyei által való felvilágosításnak nevezhetnénk. Értjük pedig e saját közlönyök alatt, az egyes községek polgári és egyházi hatóságait. Bármily fontos legyen is a napi sajtó hivatása, a lapok az egyesekhez, különkülön olly sikerrel nem szólhatnak, mint ezt az egyes faluk bírái és lelkészei tehetik.

A biztosítás egy vagy másik ágával eddig sem volt népünk teljesen ismeretlen, de egy minden ágra általánosan kiterjedő biztosítás, új tüneménynek mondható, mellyből új tanok folynak, és a mellynek az ország egyetemes részvétele van szüksége.

A mai kor realizáló iránya, eddig nem ismert, vagy csak felületesen ismert elemeket olvaszt be közéletünkbe. Ez új elemek üdvös hatásáról a népet felvilágosítani, azoknak kivált elmulaszthatlan tiszte, kik polgári vagy egyházi állásuknál fogva a néppel legközelebb érintkeznek s kötelességszerűleg annak vezetésére hivatvák.

Bár mennyire jajduljanak is fel némeltyek a mai kornak e realizáló iránya ellen, e sopánkodás a dolog nem változtat semmit; ez irányt nem mi teremttük, s követése sem függ teljesen magunktól, mert az közéletünkre erőszakolja magát, sodor magával mint parancsoló szükség; és csak akkor válhatik ránk nézve teljesen ártalmassá, ha azt *nemzetesíteni* nem bírjuk!

Igy gondolkozunk mi általában az anyagi vállalatokról, így különösen a biztosításról.

Hazánk *sarkalatos érdekei* kívánják annál fogva, hogy az „első magyar általános biztosítás” a nemzet kebelében, okos, felvilágosult, az egyes, és egyetemes hasznot semmiben sem ignoráló közrészvétre találjon. — Mondják, a gyakorlat a legjobb mester; s ha valamelly elvet tetszetőssé akarunk tenni, nemcsak szépségét, de hasznos oldalait is ki kell annak fejtenünk.

Az első magyar általános biztosítás is csak ugy lesz képes magának közrészvéte biztosítani, ha mind a kár visszatérítésében, mind a *biztosítási díjak* meghatározásában, mind az ügynököknek járó százalékok odaitélésében minél bőkezűbb, méltányosabb és jutalmazóbb leend.

E három pont közt tán a legfontosabb a biztosítási díjak meghatározása. Az a cél ugyanis, hogy *minél többen* biztosítsanak, vagyis a fizetendő illeték minél többekre nézve hozzájárulhatóvá tétessék. Jobb a szopora krajczár, mint a ritka garas.

Mi e tekintetben kecségtetésekkel a köz figyelmet előre lekötöni nem akarjuk, de azt felteszszük a magyar biztosító intézet méltányosságáról, hogy miután tűz- és jégkármentesítéseknél ügynökeit 10% és 5% százalékokban

részesíti; nem kevesebb előnyt fog nyújtani e biztosítóknak s mindenesetre többkedvezést, mint a vele versenyző biztosítási intézetek eddig nyújtottak, vagy ezután nyújthatnának.

A biztosítási díj kulcsának kidolgozását illetőleg, a méltányosságnál és eme várható előnyénél részletesebb adatokkal egyelőre nem szolgálhatunk; nem csak mivel a magyar biztosító intézet ebbeli gondolkodását közelebbről nem ismerjük, de mert ha ismernők is, úgy gondolkoznánk, hogy ez olyan érzékeny pont, melyet a társulat érdeke nem szívesen hall időnap előtt dobra üttetni. Minden igazgatásnak vannak gyöngéd titkai, melyeket csak ügyfolyamában, lassan-lassan leplez le, mert azt az üzlet természete úgy kívánja. E titkokat nem a nyilvánosságtól kell féltetni, de a kora nyilvánosságtól.

Azt az egyet azonban előre is erősíthetjük, hogy a biztosítási díj kivetési kulcsa a biztosítókat nem várta előnyökben fogja részesíteni. Hogy magunkat ismételjük, semmi sem tartóztathatja fel annál fogva a községek polgári és egyházi előjáróit, hogy miután „az első magyar általános biztosítás” alapszabályai legfelsőbb helyen megerősíték, buzdító és felvilágosító magyarázataikkal ez ügyben is a népnek előtte járjanak.

Es most letehetném én is gyenge tollamat, ha azon ígéretemet nem kellene beváltanom, hogy a t. cz. olvasót a társulat alapszabályaival, dióhéjnyi rövidségben, megismertetem.

A részletezés alól már csak annál fogva is fel vagyok mentve, hogy valamint a megerősítés előtt indiscretio lett volna tőlem ez alapszabályokról szólni, úgy most a megerősítés után meddő munkát cselekedném a száraz ismertetéssel, mivelhogy ez alapszabályok nagyobb része a részvényeseket és nem a nagy közönséget illeti.

Az intézet szervezete, a mennyire a társulati szerződés terve előttünk ismeretes, solid; hatásköre az egész birodalomra kiterjed s ez által fogékonyabbá van léve visszabiztosításokra. Ne sajnáljuk hát, de sőt örüljünk rajta, hogy az intézet hatásköre minél kiterjedtebb, mert így hatása is jótékonyabbá válik.

A társulat alapszabályainak megerősítésétől számítva 30 évre alakult; de tetszésétől s üzlethasznától függ, hogy a harmincz év leteltével újra alakuljon. De hamarabb is feloszolhat, ha tőkéjének egy harmadát, a tartaléktőkét nem értve, rendkívüli kárfizetésekre kiadta s a részvényeseknek, a részvények további fedezésére kedvök nem lenne. Azt hisszük, hogy ez nem méltánytalan eljárás, s míg egy részről a hazai tőkék kimelése tekintetéből történik, más részről a helyes gazdálkodás elvei tartatnak szem előtt, mert a mit a részvénytőke egy harmadával megmenteni nem lehet, azt a tőke nagyobb részével fedezni annyi volna, mint a biztosítóknak könnyelműen visszaélésekre szolgáltatni alkalmat.

A társulat tulajdonkép a közgyűlés által igazgatattik, miután a két vezető igazgató is — a kin fordul meg az egész kezelés — a közgyűlésnek felelős.

Van a társulatnak 1 elnöke; 1 alelnöke; 12 tagból álló választmánya, 6 igazgatója s ezek közt kettő ügyvezető igazgató, kik öt évre választatnak, hivatalukat ez idő alatt le nem tehetik; az intézetet képviselik; a választmány és igazgatóság határozatait fogadhatják; (az igazgató tanácsnak minden héten van egyszer gyűlése); a segédszemélyzet munkálatait vezetik; a biztosítási díjakat meghatározzák; biztosításokat kötnek; viszonzbiztosításokat elfogadnak; azt azonban szemök elől soha nem téveszthetik, hogy a *risico maximuma a társulati alaptőke 3%*; a kártérítést elrendelik; e végett a szükséges utakat megteszik, vagy megtéttetik; a folyó ügyekről az igazgatóságot és választmányt folyton értesítik; s mind ezekért — mint mondtuk — felelősek.

A közgyűlés választja az elnököt, alelnököt, választmányi tagokat és igazgatókat. A biláns elkészülvén, a haszon 2%-je illeti a vezető igazgatókat; az alelnököt 3%; egy perczent minimum 600 pftra van szabva.

A társulatnak köz és kézi pénztára van; a közpénztárnak három kulcsa, egyik a pénztárnoknál, másik a vezető igazgatónál, harmadik a felváltva hivataloskodó igazgató kezében van.

A társulat rendelkezhető pénztét nem heverteti; de kölcsönöz váltókra, jelzálogokra vagy állampapírokra (ha t. i. az igazgatóság ezt megengedi); vagy pedig fekvő javakat szerez, ha e lépés a társulat céljának közvetlen megfelel s ebbe a közgyűlés is bele egyezik.

A számla minden év dec. 31. elkészül, ujságok által közzététetik, a vizsgáló bizottmány által megvizsgáltatik s a fentebb nevezett választmány által a közgyűlés elé terjesztetik.

A folyó risikók díjának levonása, az addig jelentett de még nem liquidált károk költségeinek leszámítása, s az alelnök és igazgatók tiszteletdíjának kivetése után, a haszonból 4% a vizsgáló bizottmány szabad használatára engedtetik és pedig a társulat tisztviselőinek javára; 25% a tartalék tőkére; 10% egy külön segély pénzforrásáé a jégbiztosítás számára (mi által a jégkártérítés könnyebbé, a biztosítási díj meg olcsóbbá válik); a többi aztán a részvényesek osztaléka. E dividendum egész forintokban számittatik; krajczár és töredék forint a tartaléktőkébe foly. Ha az osztalék szerint egy egész

részvény után 5 ftnál a nyereség kisebb, azt nem adják ki, de felszámítják a részvényesnek jövő évre.

Ha a tartaléktőke 500,000 pftra emelkedett, a nyereségből többé csak 10% szakittatik ki a tartalék számára. És ha a jégbiztosítás külön segély pénzforrása a 200,000 ftot megüti, a fentebb említett 10% levonás egészen megszűnik.

Minden májusban van közgyűlés, melyre a részvényesek ujságok és körövények útján hivatnak meg. Öt egész részvény után jár egy szavazat. Kinek öt részvénytől kevesebbje van, képviselheteti magát, de csak szavazatképes részvényes által, mi felhatalmazás útján történik. A közgyűlés határozata jogérvényes, mihelyt száz szavazat van együtt. A gyűlés jegyzőkönyvét az elnök, két igazgatókét választmányi tag és két (sorshuzás által kiszemelt) részvényes írja alá.

A társulat jogi és törvényes ügyeit egy jogtanácsos intézi.

Lényegében így van alkotva az „első magyar biztosítási intézet”, mely az assekuratio minden ágára kívánja figyelmét kiterjeszteni, s mely hivatva van hazánkban az anyagi jólét egyik hatalmas előmozdítója, illetőleg védőgátja gyanánt szolgálni.

A nemzet okos részvététől függ ama bal nézetet teljesen meghiusítani, melyet egy bizonyos oldal gunyosolya által eléggé nem palástolt ellen-szenv, ez intézet keletkezésekor sem késett megújítani, hogy t. i. semmiféle vállalat, a mi magyar, nem állhat fenn! „Hazudtoljon meg Gémesi notárius ur, ha tud” mondják a „Szökött katonában.”

Kapisztrán szószeke a bécsi Szent István templom külfalán.

Magyar történelmi emlékre hívjuk fel az olvasó figyelmét.

Kapisztrán János neve nagy betűkkel van felírva történetünk lapjain, ott áll az Hunyady Jánosé mellett, kivel osztozott az 1456-ban július 14-én Belgrád alatt a törökön vett világhírű győzelem dicsőségében.

II. Muhamednek vármai győzelmét után megveté a török uralom lábát Európában. Megrémült az egész keresztény világ, mindennap Konstantinápoly elestének hírért várták. A pápa bünbocsánatot s kereszties hadat hirdetni a török ellen a 66 éves Kapisztrán Jánost ferenczrendi szerzetest küldé követül Németországba, ki mint nagytudományú férfiú és jeles hitszónok nagy tekintélyben és hirben állt. 1451. máj. 31-kén érkezett Bécs-Ujhelybe, hol Fridrik császár és a kis-korú László magyar király ünnepélyesen fogadta. Utja mindenfelé diadalmenethez hasonlított; roppant ajtatoskodó néptömeg gyűlt össze messze vidékről látására és hallására. Junius 7-én kezdé meg szónoklatait Bécsben a Szt. István székesegyház külső szószekeiben. 28 napon át szónokolt itt folytonosan 20—30 ezer hallgató előtt latin nyelven. Beszédeit egy melléje adott szerzetes tolmácsolta német nyelven. Istenhez térésre intő szavainak olly hatása lett, hogy hallgatói bünbánólag és ellene mondvá a világ hiúságának, a szószekek lábához halmozák fel szerencsejáték szereiket, millyenek voltak a kártya, koczka s több efféle, a nők pedig ékszereiket, divatos cziczomáikat, czifra ruhadarabjaikat, sőt a leányok lenyirták hosszú hajtekeresüket is, mert Kapisztrán ezek viselésében is bünt látott. E halmazt aztán a szigorú szerzetes az egyház előtt felgyújtatá.

Midőn e városból eltávozott, Fridrik császár, ki buzgó hallgatója volt mindvégig, befalaztatá a szószekek feljárását, hogy a szentté lett helyet többé egy érdemtelen halandó se tapodja lábával.

E szószekeket VI. Károly császár alatt a ferenczes barátok konventje Kollonits érsek beleegyezésével kijavittatá. A 300 évtől befalazottan állt feljárás kibontatott. A szószekek fölé szobrot állítottak, mely Kapisztránt, kereszties hadat hirdető szónoki állásban ábrázolja, s a belgrádi győzelmet jelzőleg, lábai alatt egy megölt török holtteste, körülé pedig a töröktől elfoglalt diadaljelek vannak feltüntetve. Így látható e szószekek ma is Bécsben a Szt. István székesegyház külső oldalán, a mint azt képünk is mutatja.

Bécsből a szerzetes Brünnebe ment. Bejárta aztán Németországot s 1455-ben Magyarországra jött.

Itt azonban nagy visszavonás uralkodott a nagyok között. A török 150 ezernyi hadal s 300 ágyuval közelgett Belgrád felé. Az anyai felől ígért külségedelem nem érkezett; még csak Hunyadyban volt az országnak reménye. És e nagy hazafi feledve minden sérelmet, megbántást, mely rajta elkövettetett, a maga költségén sietett hadat szedni; fiait és Szilágyi sógora által Belgrádot eleséggel megrakatta, a Dunán és Száván kis hajóhadat rög-tönzött, Kapisztrán János által pedig a keresztet hirdetteté, ki is 60 ezernyi nagy részben kaszával, csákánnyal fegyverzett keresztet gyűjtött össze. Ezekkel, a maga és barátai zászlóaljaival, indult Hunyady a török ellen s július 14-én annak hajóhadát tönkre tette, mindazáltal a török olly erővel vívta a várat, hogy Hunyady is kételkedni kezdett megtarthatásában. Ekkor Kapisztrán a kereszt zászlója alatt harcra vezető keresztiesit s az ellenség hátrál a lelkesültek előtt. Hunyady nyomukban termett pihent csapataival.

Kapisztrán szószeke a bécsi Sz. István-téren.

A török sereg véresre verve futott szét, miután belőle 24, mások szerint 50 ezer a csatatéren halva maradt. Kapisztrán még e napon megírta a pápának a diadal örömhírét.

Hunyady e fényes diadalt csak husz nappal élte túl. Kapisztrán készítette el a hőst, hogy mint mindig, úgy most is bátran szembe nézzen a halállal, s már néhány hét múlva (oct. 23.) ő maga is követte a másvilágra.

Kapisztrán János 1690-ben a szentek közé soroztatott, ámbar ezt már előbb a nagy Mátyás király is sürgeté. A magyarok örökké áldani fogják emlékét!

Leviathan óriás hajó.

Az angol nemzet felette büszke arra, hogy a világ legelső tengerésze és hajóépítője; de versenyre kél e téren vele Amerika s gőzösei, fregattjai

egyike 6 $\frac{1}{2}$ mázsát nyom. 30,000 darab illy pléh lón feldolgozva. — Ez óriási vasgőzöst vitorlák, kerekek és csavar fogja a hullámokon tova röpiteni, és úgy vannak elrendezve, hogy ezek mindegyike magában is elégséges a nagy testet a legsebesebb mozgásba hozni.

A csavar is, meg a kerekek is külön önálló gőzgépezettel bírnak, melyeket összesen 112 kályhafűt. A kerekek gépe 11 ezer, a csavaré 6500 lóerőt bír kifejtteni. Egy-egy kerek átmérője 58 láb, és így körülete sokkal nagyobb a világ legnagyobb műlovardája körénél; maga a csavar 400 mázsát nyom, átmérője 24 láb levén.

A kerekek gépe még egyéb gépeket is mozgat, ugymint a vitorla mozgó, továbbá emelő, szivattyuzó és végre a kazánt vízzel tápláló stb. gépek. A hajó belsejében és szobáiban 800 elsőosztályu, 2000 másodosztályu, 1200 harmadosztályu utas és 4000 hajóslegény s egyéb hivatalnok számára

Leviathan óriás gőzös a hajógyárban.

s klipperei építésével vívott is ki magának szép előnyöket. Sérté ez az angol büszkeséget, azért a „Keleti gőzhajótársulat“ két kézzel fogadta Brunel és Scott Russel mérnök olly óriási hajó építésének tervét, millyet még soha nem látott a világ!

Megkezdék építését 1854-ben, május 1-ső napján, a Blackwalli hajógyárban London mellett. Hosszasága alul 680, a legfelsőbb fedélzeten pedig 692 láb, szélessége 83, magassága 58 láb. Gerincze, bordái csupa vas; ezeket két erős vasfal, egy külső és egy belső borítja, mellyek közt 2 láb 10 hüvelyk széles a hézag. — E külső, valamint a belső, továbbá a közfalak is mind $\frac{3}{4}$ hüvelyk vastagságu vaspléhtáblákból szögezvék össze, mellyek mind-

van hely. A főtérmekek mindegyike 60 láb hosszú, 40 láb széles, 15 láb magas. A hajó az utazók és teher kibeszállítására 20 nagyobb vitorlás naszádot, és két kis gőzöst hord mindig magával, mellyek mind oldalára felhuzva csüngnek a levegőben. Ez utolsók mindegyike 40 lóerejű. Az egész beltért ott készült gáz világítja; kint a fedélzeten pedig egy villany nap ragyog, melly éjjel nemcsak a fedélzetet világítja be, de fényével messzire elhat a sötétségben s hirdeti a tenger többi vándorának, hogy most ki közeleg.

A kapitány nem szöcsövel vezényel, mint más hajókon, hanem szobájából nappal jelzővel, vagyis parti táviróval, éjjel színes lámpákkal, a gépekhez pedig mindig villanytáviró segélyével küldi parancsait.

Az egész hajó szénrel és minden egyéb készülékeivel együtt 520,000 mázsa nehéz, s e súly mellett 30¹/₂ láb mélyen jár a vízben. Belső felszerelése fényre, czélszerűségre mindent fölülmul, mi eddig hajón látható volt. A szén és egyéb különféle raktárakon s az utasok szobáin kívül kápolna, reunioteremek, fürdőszobák, különféle vendéglő és egy sajtó is stb. található rajta. Ha most teljesen fel volna szerelve, egy fordulóra 10,000 katonát szállíthatna Indiába.

E szerint kétszer olly nagy mint *Persia*, az idáig legnagyobbnak ismert hajó.

Ez óriási vízi város, melynek építése eddig is mintegy 6 millió pftba került, s teljes felszerelése legalább még egy milliót vesz igénybe, Anglia Keletindia és Ausztrália közt a közlekedés fentartására van szánva. Ez utat eddig a leggyorsabb hajó is majdnem félév alatt tette meg oda és vissza, mivel szén, édes víz, élelem beszerzése végett minduntalan az egyenes vonalból messze kieső állomásokat volt kénytelen érinteni. Ez új óriás annyi szemet visz magával, melly elég oda és vissza is, élelmi szere és édes vize is kifutja

Angliától Ausztraliáig, és így két hó alatt képes leend a nevezett világrészeket érinteni és onnét hazatérni.

E csudaművet, melyet addig „*Great Eastern*“, néven neveztek, nov. 3-án ünnepeles szertartás közt, mellyen számos tengernagy, külföldi követ, minis-ter és főúr és beláthatlan néptömeg volt jelen, megkeresztelték és ez időtől *Leviathan* nevet visel. Ez alkalommal vízre is kellett volna bocsátatnia, de ez nem sikerült, mert roppant sulya miatt megmozdultával az emelő és csusz-tató gépeket, készülékeket megrongálta; a munkások közül pedig soknak kezét, lábát törte, másokat megsebesített. E műtételt november utolsó napján ismét megkísérték, de ekkor is megrongálta a gépeket és készülékeket, s miután mintegy 35 öllel közelebb csuszott a vízhez, megállapodott újlag. Egy harmadik kísérletet e hó 6-án tettek vele, de ez uttal ismét csak 6 láb 8 hüvelyknyire közeledett a víz felé.

Az emberi szellem ez óriási alkotmány által valóságos diadalát üli az építészet mesterségében, s benne a tizenkilencedik század legnagyobb szerü eszméinek egyike gyakorlatilag megvalósult.

T Á R H Á Z.

Kakas Márton a színházban.

LXI. Levél. *Obsitos huzsár*, népszinmű Szigligetitől.

Önkénytelen eszembe jut az a furcsa anekdota, miszerint bécsi színpa-dokon adván Szigligeti *Csikósát* és Szigeti *Violáját* fordításban; a kedélyes bécsi közönség sehogy sem akart hozzá szokni, hogy e két egyformán hangzó név alatt két különböző személyt képzeljen magának; közös elnevezésül természetesen a rövidebbet használva; mikor aztán kisült, hogy két külön szer-zőről van a szó, akkor így különbözteté őket: „I. Szigeti, der Betyár (Viola)“ és „II. Szigeti, der Tschikos“ minthogy pedig betyár és csikós körül-belül megint egyforma dolgot jelentenek, tehát a kérdés annál bonyolódottabb lett. Nevelni fogja e bonyolódást most még a fenncimzett darab. Van tudniillik Szigetinek (Nro. I.) illyen című darabja: „Vén bakancsos, és fia a huzsár.“ Szigligetinek (Nro. II.) most kerül színre szinte egy, a mit csak a Tisza őriz, hogy így nem nevezeték: „a vén huzsár, és a fia bakancsos“, a mit én sajná-lok is nagyon, hogy úgy nem történt; ezzel a revangeal tartoztunk volna de-rék gyalogságunknak s a huzsár apa csak elégtételt adott volna derék sorze-reideinknek, ha fiát egyenesen a Dom Miguelek verbungcommandóájához viszi.

Azonban hát ez nem úgy történik, a fiúnak az anyja korcsmárosné, bi-zonyosan van neki miből letenni a rekrutaváltságot, s a fiu otthon marad és megházasodik. Hanem idáig sok minden történik ám, a mit én győznek elbe-szélmi; de nem is beszélem el; a ki jó ember, nézze meg maga, majd mikor előadják a darabot, lát abban sok szépet, és hall is eleget, hogy bizony nem bánja meg.

Tisztelt szerkesztő ur pedig kérem bocsásson meg, hogy így kritika nélkül hagyom az ujságát, de a mióta a symphoniákat lekottáztam, nagyon megroppant bele a derekam. Képzelve csak, a minap, midőn ott állok a szin-falak közt, észrevesznek a muzsikuskok, s a mint ott eldefiliroznak mellettem, azt kérdék egymástól király-utczai angol nyelven: „haszte klézen, wasz ter Khákas Misku hat gesrim? (még *Misku!*) hasztnid klézen ten Khákas Misku? No taz iz aver a kapitale Tumahajt!“ S kérem, nekem azt ott kellett hallgat-nom incognito, s még csak annyit sem mondhattam a védelmemre, hogy Márton vagyok, nem Miska. Arra azután mérgükben ollyan kalamajkát huz-tak, hogy most is cseng bele a fülem. Illyen veszedelmes dolog az embernek művészekbe belekötni. Nem is tesztem, fogadom, ezentul senkivel — egész Kakas Márton.

Irodalom és művészet.

* * (Nemzeti színházunk művész tagjai) lassankint hazánk határain tul is figyelmet költenek maguk iránt. Csak a napokban hallottuk, hogy több né-metországi műbarát, csak azért szándékozik Pestet meglátogatni, hogy L. Hollóssy Kornéliát hallhassa, kinek kedves énekét olly sokaktól hallák ma-gasztalni. *Furedit Saphir* közreműködésére kérte fel az e hó 26-án Bécsben általa jótékony czélra rendezendő hangversenyben. A *Doppler* testvérek elutaz-tak Lembergbe, szülőföldjükre, hol e hó 19-én fog D. Ferencz „*Afanasiája*“ először színre kerülni; 23-án pedig ugyanott a két testvér első hangversenyét tartandja s csak január elején tér ismét vissza hozzánk.

© (A *Családi Lapok*) kiadásáról a Sz. István társulat lemondott; mind-azáltal e vállalat nem szűnik meg, mert azt a nevezett egylet igazgatója fogja folytatni saját költségére, s újévtől 10 nyomott íven fog megjelenni minden 6 hétben egyszer. Előfizetési ára egyévre 6 pft leend.

© (Héber folyóiratról) következőket olvassuk. Szegeden jövő január kö-zepétől kezdve „*Ben-Chanania*“ czim alatt egy folyóirat indul meg, mellynek tárgya a zsidó theologia lesz. Kiadja s szerkeszti *Lóv Lipót*, szegedi főrabbi.

© A költsézet barátait figyelmeztetjük, hogy „*Remény*“ czim alatt, Karácson előtt fog még megjelenni egy szép és érdekes album, szerkeszti *Fachot Sándorné*, irták szerencsétlen férjének barátai. Legjelesb költőink da-rabjain kívül b. Előtvös József összegyűjtött költeményei fogják érdekesíteni tartalmát. A szerkesztés körül, mint halljuk, egy jó izléséről dicséretesen is-meretes írónk nyújtott segédkezet, s így annál több okunk van, becses művet várhatni.

— Egy már cziméni fogva érdeket gerjesztő, és megható kis versgyűj-temény jelent meg igen csinos kiállításban: „*Tisza Domokos hátrahagyott ver-sei. Kiadta édesanyja.*“ Hogy ez édesenya, ki korán hunyt kedves gyerme-kének most ez emléket állítja, mily nagy veszteséget szenvedett, hogy mily

szép reménye dült ki e lánglelkü, mély érzelmü ifjuban a nemzetnek és iro-dalomnak, érezni fogja mindenki, a ki a tavál meghalt Tisza Domokos ez összegyűjtött költsészeti maradványait elolvassandja. Fájdalmas érzéssel mond-juk el még egyszer az áldást nyugvó porai felett. — Szükség-e még egye-bet mondani e munka érdekességének bebizonyítására? És még is el kell mon-danunk, hogy azt nagy mértékben emeli a classicus nyugalommal és bájjal irt előszó, mellyet az elhunyt egykori barátja s tanítója, *Arany János*unk tollából veszünk. Olly szabatosággal és csinnal, minőre csak *Arany* képes, van itt előadva a költő ifju rövid életrajza, jellemzése s a szempont, mellyből e gyűjtemény tekintendő. Lehet, hogy máskor még visszatérünk reá.

— Készülnek a karácsoni s újévi ajándékok könyvkiadóinknál is. Leg-közelebb *Lampel Robert*nel jelent meg illy becses mű. A világszerte ked-veességre talált svéd *Andersen* „*Meséi*“, mellyek egyes darabjai időszakonként már magyar folyóiratokban is láttak napvilágot s különösen gyermekek s nőknél kedélyre s képzeletre egyaránt ható kedves olvasmányokká lőnek majd minden európai nyelven. Ezen magyar fordítást most *Szendrey Julia* (hajdan *Petőfi Sándorné*) tollából veszi a közönség. Van belőle háromféle kiadás: népies kiadás 30 kr., csinos borítékkal 40 kr., diszkiadás, arany sze-gélylyel 1 ft. 12 kr.

— Szintén *Lampelnél* jelent meg *Kuttner* magyarországi kis földrajza *Környei* föritésá szerint. Csinos térképpel. Ára 24 kr.

— *Medgyes Lajos*, kinek szép és erőteljes tollát lapjainkban megjelent költeményei- és cikkeiből, s főleg közfigyelmet ébresztett „*Erdélyi levelei*“—ből is ismerhetik olvasóink, egyházi művei pedig a felfogás eredetisége- s eszme-gazdagságuknál fogva számára a prot. egyházi irodalomban saját he-lyet biztosítottak: *Friebeisz István* kiadásában „*Vallásos nők imakönyvé*“—t adott sajtó alá, mellyre az előfizetés folyó hó végeig, a kiadónál (Pest, szer- vitatér 3-ik sz.), vagy szerzőnél, Deésen. Fűzve 1 ft. 30 kr., diszkiadás 2 pft. elfogadtatik. A mű januárban fog megjelenni.

— A Vasárnapi Ujság mult számával küldetett szét *Lukácsy Sándor* „*Kerti gazdaság*“ czimú hetilapjának mutatvány-száma. Olvasóinknak eddig alkalmuk volt a lap tartalmáról s irányáról bő ismeretet szerezni. Most leg-inkább azon körülményre hívjuk fel a figyelmet, hogy a szerkesztő-kiadó a lapot néptanítóknak 1 pftal olcsóbb áron, azaz 2 pftért engedi át, a mit igen méltánylandó ajánlatnak tartunk.

© (Lavotta élete.) Mult héten jelent meg illy czimű könyv. Irta *Bernát Gáspár*. — Szerző igen jó szolgálatot tett zenésztűnknek, midőn a hazai művész életrajzát és végül egy pár zeneművét közzétészi. Világosan bizon-nyítják ezt a következő adatok, miket a munka soraiból idézünk. — Midőn a mult század végén az idegen divat nemzeti szokásainkat s viseletünket megtámadta: Lavotta művészete egyedül állott azon idegen elemek közt. — Ő érezte a keleti zene becsét, felkarolta azt egész lelkével, s hogy kortársai s a késő nemzedék által mivelhető legyen: irodalmi tőrre emelte. Különféle formák alatt ő szólaltatá meg először a magyar zenét, ő utána került nem-zeti zenénk Bihary kezé közé. Lavotta sem Csermák zenei nagyszerűsége- s eredetiségével, sem Bihary viharos játékával nem mérkőzhetik; de határozott jellemre, lágyaságra mindkettőt fölülmulja. Csokonai több dalaihoz melódiaikat szerze, mellyek jelenleg is maradandó becsűek. Született Pozsonymegyében, Pusztá-Födemes helységben 1764-ik év július 5-én, tősgyökeres magyar csa-ládból. Zene iránti hajlama tiz éves korában mutatkozott, lángot kapva atyjá-tól, ki maga is igen ügyesen hegedült, s látván fia szép tehetségét, azt azon korbéli legjelesebb zeneképzőkhöz ajánlá tanítványul. Lavotta hanyag tanuló lett, egész lelkét hegedűje birta. Ezért és mostohája miatt is atyja idegen volt hozzá. Beállt katonának, de atyja kiszabadítván, Bécsbe ment. Itt a legna-gyobb szorgalommal gyakorlá magát, s Bécsnek akkori legfényesebb salon-jaiban közbámulat s tisztelet tárgya lőn. 1786-ban Pestre tért, törvényt hall-gatni. — 22 éves volt, midőn elvégzé tanulmányait, ősi vagyonságát eladá s vándorlati élvek közé merült. Az első magyar szintársulathoz, melly 1792-ben Budán s Pesten működött, karnagyul állott be. Ez állásáról lemondva a nemzeti zeneterjesztés ügyelgő apostolává szegődött, s majd egyik, majd másik barátjánál tölté napjait. 1816-ban Debreczenben akart letelepülni mint műúrús és zeneoktató, de betegsége, a vizkór miatt e szándékát nem telje-síthet. A szeszes italok, főleg az általa „*servus humillimusnak*“ nevezett bor szerelme okozá kora halálát 1820-iki aug. 10-én. Végperczéig két hü barát

kisérte: kedves *Straduarus* kedvencz hegedűje és a *Servus humillimus*. S halandó tetemeit az általa forrón szeretett magyar nektár classikus hazája a *Hegyalja* fedi, Tályán levén eltemetve. Sirját, fájdalom, még nem jelöli emlékkő. — Elég legyen csupán ennyit érintenünk Bernát Gáspár legujabb munkájából, hol mindezek részletesen elmondva mindenkinek érdekes és becses olvasmányul kínálkoznak. A munka belbecsét neveli a csinos kiállítás, Lavotta arcképe s több régi „insurgens és palotás magyar nótá” melléklete zongorára alkalmazva.

⊙ („*Bulyovszky Lilla uti naplója*”) két kötetben, megjelenik jövő január elején. Előfizetési ára 1 ft. 40 kr. pp., bérmentes szétküldéssel pedig 2 pft. A szelleműs író e könyvében a mult nyáron külföldön tett műutazását irandja le és benne a művészet érdekén kívül még a háztartás, a salonok s öltöző szobák titkaival megismerteti olvasóit, sőt az előadást közben, episodok ként, novellai érdekű kis elbeszélések fogják még mulattatóbbá tenni. Szerző lakása: Magyar-utca, 5. sz., 1. em.

* * („*Új egyházi lap.*”) A „Protestans egyház és iskolai lap” kiadására a legfelsőbb engedély megérkezvén, az *Ballaqi Mór* szerkesztése alatt, jövő jan. 1-től kezdve okvetlen megindul. Szívesen üdvözljük e nagy szükséglet pótló, nem új, de újra feltámadt közlönyt.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

— (*A hegyaljai borkereskedés pangása.*) — *Tarcsáról* írják: Születünk megtörtént, bortermésünk a közép számítást haladja, minéműségére nézve a mult két évi borok között méltán helyet foglalhat, vagy is, a jobbak közé számítható. — Semmire sem panaszkodhatunk annyira, mint borkereskedésünkre, vagy is tulajdonképen vevőinkre, kik többnyire néhány bel- s külföldi izraelitából állanak; ezeket a városunkban lakó, ugynevezett izraelita borkafatok borainkhoz vezeték, s ha sikerült borainkat a vevő kezére játszani; mind a vevő mind az eladó féltől hajhászi bért követelnek. De az ilyes eladási mód is megjárna, csak hogy borainkat eladni tudnánk, kivált most, midőn a szükség égető napja kiolthatatlan pénzsomjival lankaszt. Tudja a jó Isten! talán megszünt a borainkkal való kereskedés, vagy borvevőink kihaltak, mert az ugynevezett borkupecek ekkoráig igen kevesen jelentkeztek, s más években — melyeknek borai csekélyebb értékűek voltak, már ilyenkorra elkelték; most a midőn az idő s kijavított utaink a kereskedésre s boraink elszállíthatására nézve kedvezők, alig néhány hordó bor kelt el városunkban, s mondhatjuk, hogy városunkban egy pár ezer hordó bor vevőre vár. — Csudálkozva olvassuk, miszerint a budaiak mindamellett, hogy borainkat alig tudják hova tenni, mégis hét-nyolcz pengő forinton adják akóját, mi pedig azon szőlők borait is, melyek a hegyaljai borok becstét kiérdemelték, aligha ezen árón tudók eladni. — Visszatekintve a mult évi nyárra, és a lefolyt ősz szakára, ugy reméltük, hogy a tartós szárazság, s melegség következtében a legjobb minéműségű boraink lesznek. — Erre nézve a mult augusztus hóban, egy öreg szőlőmivesnek panaszképen hoztam föl, „mi lesz a szőlőnkéből, ha még folyvást ilyen hőség s szárazság tart?” — Azt felelte, — minél jobban fő a hus a fazékban, annál lágyabb lesz. — A hó és szárazság folyvást tartott, de nem úgy ütött ki, a mint vártuk; mert kivéven azon alj-szőlőket, melyeket a szeptemberi erős fagy megcsapott, — a többi fagytól nem szenvedett szőlők szüret végeig kemény bőriék és husosok maradtak. — A folytonos szárazság és melegség mellett is csak a meleg esők érlelték meg a szőlőt; ezek készítették az aszút. Igy tapasztaltuk ezt ez idén is; azon szőlő dűlőinkben, hol szeptember hóban jó meleg eső esett, meglehetősen minőségű és mennyiségű aszút kaptunk. Elismert jószágú aszunkért ez idén is, több hegyaljai város megkeresett; 8—14 pengő forintjával keltek ezen boraink. — Városunk határan szorgalmasan készül a vasút, adná az Isten, hogy jobb jövőnk a Hegyaljára ez által érkeznék meg. Ideje, hogy borainkat a bel- s külföld jobban ismerje s izelje.

⊙ (*Adjuk tudtára gazdáinknak*), miszerint Clayton Shuttleworth és társa angol gépgyárasok jövő év elején Pesten egy olly gazdasági géptárt fognak felszerelni, melyben gőzcséplőgépek, körfűrészek, malmok, aratógépek, zuzómalmok, sorvetők, szecsakavágók sat. Anglia legjobb gyáraiból lehető legjutányosb árón lesznek kaphatók.

M i u j s á g ?

⊙ (*A magyar dalok*) mindinkább nagyobb elismerésben kezdenek részesülni. Főherczeg *Ferencz Károly* ő cs. kir. fensége születés napi ünnepére Bécsben az udvari hangversenyben *Treumann Károly*, a Carlszínház tagja legelőbb is „Kedves rózsám” magyar dallal kezd meg előadásai sorát.

⊙ (*A nemzeti muzeum igazgatója*), *Kubinyi Ágoston* ur cs. királyi kamarásá neveztetett.

⊙ (*A nemzeti muzeumi sétányt*) is javítgatják s üres részét beültetik, mihelet megérkeznek a fácskák, melyek részint a pesti faiskolából és a budai nádorkertből, részint magánosok faiskoláiból kerülnek majd.

⊙ (*Az újpesti kikötő*) annyira kész, hogy oda már e tél folytán mindenemű járművek beköthetnek, melyek ez új szállásukon minden elfoglalt négyszeg ölért egész télre 20 pkr. fizetnek, vagy ideiglenes használatul minden napra 1/4 krt. Bizony olcsó szállás.

* * (*Mint irodalmunkban örvendetes jelenséget*) és haladásunk legszebb bizonyítványát kell fölemlitenünk, hogy Kolozsvárott jelenleg 6 önálló mű van sajtó alatt, négy pedig szintén oda kerül nem sokára.

* * (*A magyar bor*) mint azt a „Fr. Z.” írja, Londonban mindinkább kapós lesz s a Port- és Sherry borokkal dícsőséggel kiállja a versenyt, a francia borokat pedig talán le is szoríthatja e piacról.

** (*Még más jó hírt is vettünk Kolozsvárról*), azt t. i. hogy az ottani állandó magyar színház épületének belsejét javítás alá venni, továbbá opera s táncszemélyzetet alakítani és végül, a mi legfőbb, az előadásokat állandósítani szándékoznak. Vajha a jobbak e szándéka minélelőbb teljesedésebe menne, hogy így a pesti magyar nemzeti színház ne lenne a világon egyetlen a magá nevében.

⊙ (*A pesti szegényintézetéről*) dr. Rózsai József német nyelven egy kimutatást készített, mely szerint 1856-ban ott 116 férfi és 170 nő, összesen tehát 286 egyén nyert ellátást. Általános bevétele az intézetnek 68,644 ft., általános kiadása 68,992 ft. Megemlíti még végül, hogy az utcai koldulás megszüntetésére tett aláírás néhány év alatt 14,000 ftról 1547-re csökkent! Bizony nem igen örvendetes jelenség.

⊙ (*Baromfidög*) pusztit több helyen. Orosházán egy nap egy udvarban 20—30 darab is eldöglik; hasonló baj uralkodik Hontmegyében, itt Selényben P. kir. tanácsos ur szerint a baromfiakat a gilizta öli; máskor ő ez ellen kajszin-baraczklevelet használt olyképen, hogy e levelek főzetével itatta a baromfiakat, avagy eledeleket belocsolta. De természetesen most e szert nem használhatni, lehullván már a fa levele.

— (*Örömnapp Tisza-Földvárán.*) Feszült keblekkel vártuk a magas kormánytól kiküldött cs. k. hivatalnokokat, és szakértő férfiakat, kik nov. 19-én a Tisza-Földvár r. kath. templomában elkészült új orgonát bírálat alá vették, s azt a községnak, mint ajándékot át is adták. — A 10 változatu új orgonát a magas kormány mint patronatus, az Isten dícsőségére, s templomunk díszére saját költségén építtette, mely kegyes s nagy adományért a község nem mulasztá el legmélyebb hálaját nyilvánítani. Az orgona mind reggeli, mind délutáni órákon, szigorú vizsgálat alá vétetvén, tökéletes műnek találtatott, — mit szakértő férfiak jelentettek ki. — Ezen örömnök második főtényezője *Kolonics István* szabadkai orgonaművész ur, kit is ezen orgona elkészítésére a m. kormány megbízott, s e műve által kiérdemlette mind a magas küldöttség teljes meglegedését, mind a község köszönetét, a község szóbeli köszönetét még 100 p. forint ajándékkal tetézte. — Oh újjuk is minden községnak, hogy hasonló örömnök részesüljön s a derék s szakavatott művészek minél több alkalom nyíljanak, orgonát állítani. — Tisza-Földvár községe megbízásából közli *Ellinger Ignác*, néptanító.

— (*Szemtelen házalás és irói álarcs.*) Kellemetlen tárgyat vagyunk kénytelenek ismét megpendíteni, s arra az illető közönség figyelmét komolyan felhívni. Nemrégén volt olvasható lapunkban igen tisztelt barátunk és pesti íróársunk *Gyulai Pál* egy nyilatkozata, melyben a vidéken, emberi és irói hitelle rovasára történő névtővesztések ellen tett óvást. Most ismét azon tudósítást veszszük *Fogarason* (Erdélyből), hogy ez arczátlanóságok még sem szüntek meg. Köztisztletben álló férfiak, irodalmak meleg barátai emelnek panaszt azon zsarló tolokodás ellen, melyet bizonyos *Gyulay Károly* valami „Tájképek” czimű vállalattal *Fogarason* és vidéken gyakorol. Mi azon véleményben vagyunk, hogy ezen ember még csak *Gyulay Károly* sem lehet, hanem egy ezen nevet használó ámitó, ki a közönség jó indulatát, vendégszeretetét és könnyenhiűségét aljas szemtelenséggel zsákmányolja ki. Egy embernek 5, a másiknak 10 pft. varrja nyakába az előfizetési jegyet, a mi már magában is eléggé igazolja csalási szándékát. A mellett valódi lerázhatlan tolokodással üzi mesterségét, s egy áldozatnak kiszemelt tisztos férfit illy nyilatkozatra fakadt: „hogy nem tiz, hanem husz forintot fizetett volna minden áron szívesen, csak hogy megmeneküljön a szemtelen embertől.” Külseje, viselete s egész fellépése olyan az embernek, hogy ha nem is megvetést, de legjobb esetben is csak szánalmat képes ébresztetni; sokat fecseg magasrangú s híres férfiak iránti szoros viszonyairól, barátságáról stb. Szóval, olly jelenség, mely semmiféle osztálynak, annál kevésbé a szellemi érdekekért küzdő irói karnak nem válnék becsületére. Annyi bizonyos, hogy magyar író, ki e nevet meg akarja érdemelni, munkája érdekében illy aljas eszközkhöz nyulni nem szokott. Kötelességünkben állott ez ünnepélyes óvásunkat egyszer mindenkorra kinyilatkoztatni s a vidéki közönség figyelmét s szemtelen visszaélésekre figyelmessé tenni. — Mint fogarasi tudósítónk írja, a magát *Gyulay Károlynak* nevező egyéniség legközelebb a székely földnek vette útját. Ha ott is eddig büntetlenül üzött tolokodásait venné gyakorlatba, székely testvéreink tudni fogják, mi tevők legyenek ezen kalandorral, ha szája még egyszer olly tele volna is szép szavakkal és zsebe megrakva ajánló levelekkel.

— (*A bor hasájában is vizet keresnek.*) *Tarcsáról*, nov. 30-ról írják: A jó iható viz hiányát nálunk az Isten borban pótolta ki; mert bor csaknem minden háznál akad; de jó iható vizű kút, városunkban alig kettő találtatik, ezekben is bajos hozzá jutni a vízhez, mert ágas, gém, ostor, veder, annyival inkább kerékre vagy szivattyúra alkalmazás itt nem igen van divatban; ezek készíttetése gondját, elődeink az utókorra hagyták, s ezek régóta jobb időkre halasztgatják. — A kút nálunk vizet akar inni, vizsön-külön köteleit és edényt tartson, hogy a kútból merithessen; s csak az vizsön-külön, hogy ugy tapasztaltam én ezt más megyék helységeiben is, a hol szintén a falu jó kútjához kötéllal és merítő edényvel szoktak járni. — Lehet képzelni az ilyes eljárásnál az évi költségeket, mellé a tisztaságot! — Hogy a régi időkről reánk maradt rossz szokás jobbal cseréltesék fel, erélyesen működik erre nézve városunk főbírája, a ki is többi között jelenleg egy artézi kút készítésére aláírási ívet nyitott, meleg részvétellel járultak a szükséges czél kivihetéséhez a külvidéki, de belbirtokos urak is, s tetemes összeget irtak alá, nevezetesen, *Kállai Péter* ő mga 100 pftot szíveskedett aláírni. Az aláírási ív, első napon egy pár száz forint aláírásával tért meg, azóta városunkban kering; s reméljük, hogy városunkat jövő évben artézi kút ékesítendő. — Cs. B. — *Selmecsről*, dec. 5-ről írják: A bányai ev. egyházkerületnek legkö-

zelebb Pesten megtartott gyűléséből iskolai ügyben kinevezett küldöttségét mult hó 21-én érkezett meg e városba, a helybeli ev. ker. lyceum jelenlegi állapotjáról közvetlen tudomást szerződ. Ezen nap az itteni evangyelmű egyházban örök emlékü maradand, részint mivel alkalma volt a tanári testülettel a kerület irányában őszinte hódolatát nyilváníthatni, maga a tanuló ifjúság, mellynek száma az idén 202-re megy és így a tavalihoz képest 49-el növekedett, este fáklyás zenével tisztelegvén; részint mivel a 3000 lélekből álló ev. gyülekezet 3 százados tanintézete iránti buzgalmáról tanúságot adhatta, mellynek kitünőbb példájául a nemes lelkületű Kachelman család kiemelendő, az iskolának ez alkalommal három emeletes házat adományozván. A n. s. kerületi bizottmány örömtelven s meglegedetten távozott, hátrahagyva ez által egyszersmind e tanintézet szép jövőjének biztos zálogát.

— (Erdélyben nem esett le az ördög!) Nem mindig jó, más nyomában járni. Egy helybeli lap nyomán jártunk a minap, abból böngészünk ki egy hirt és — ördögöt fogtunk.

A V. U. 48-dik számának „Mi ujság“ czimű rovatában irtuk többi között, „Erdélyben leest az ördög nagy villámlás és mennykő hullás közt Vörösegyháza határára e hó 16-án esti 5 és 6 óra közt.“ Most Vörösegyházáról magából vettünk egy tudósítást s ebből látjuk, hogy nem mind igaz, a mit más lapok vidéki tudósítói közölnek. Sietünk helyreigazítani a tévedést. A dologból ennyi igaz: october 2-án éjjeli 10 és 11 óra közt, a légkörben támadt mintegy két percig tartó fény, zugás és azután hallható csattanás kíséretében — de korántsem mennykőhullás közt — mint ezt a névtelen tudósító ur szép gondolataival fűszerezve, elhitetni kívánja — hullott le a Vörösegyháza három órányi távolságra eső Óhába nevű helység szőlőhegyére, a közel levő szőlőpásztorok halálos félelmére, — tudósító ur ördöge a 32 fontos lebkő (meteorolith). Másnap a szőlőpásztor utmutatása nyomán fél óny mélységből, kövecses márga réteg közl átott ki, — nem pedig — mint tudósító ur megjegyzi — „a földről vétetett fel“ a szürkés színű lebkő; innen aztán minden pópa s templom közbenjötté nélkül, de sőt, az életét futással mentő zerge ugrású jegyzőt is bátran kihagyva, — a Balásfalvi cs. kir. járás hivatalhoz vitetett által. — Már most, hulló mennykőveket, ördögöt, felbőszült népet, templomot és pópát, meg a futó jegyzőt, ezeket mind egy lábíg el kell gondolnunk, s nem lehet tagadni, hogy a történet, sokat veszít érdekességéből, de hiában! tetszett ennek simpliciter így történni — és éljen az igazság, éljen a mi igazságos tudósítónk és szállaljon meg másszor is!

— (Emberi szörny-szülemény.) Sopronból nov. 30-ról írják: A legközelebbi napokban egy éktelen alaku magzat életre jöttének hire futotta el e város minden utczáit — mint ez bár mi más eset hírével is történni szokott illy kisebb népességű városokban. De a dologról azután kevés ember tudott részletesebben beszélni, minthogy az, szülész és orvoson kívül, minden ember előtt titkolatott. A ritka s az illető szülékre nézve szomorító eset ebből állott. Egy itteni közpölgárnő olly gyermeket szült, mellynek két szája és lela-fogó két nagy füle volt, azon fölül teste varaczkos bőrral befödött. E szörny-szülemény azonnal a bécsi orvosi egyetemnek küldetett által. Nem tudjuk még az utóbbinak nézetét, az itteni közönség ítélete oda nyilatkozott, hogy october folytán egy olasz cornaro (állathordozó) több fajú kisebb nagyobb krokodilokat mutogatott a városban, mellyeket azon viselős asszony is megnézett és báméskodásában rájuk feledkezett. *) Legyen e természet elleni szülei eset komoly intés egyfelől asszonyainknak, hogy gyöngéd állapotukban a nézendő tárgyakat lelkiismeretesen megválaszadják, és közszemlére kített szokatlan állatok, vagy torzalakok látásától órizkedjenek. De intés ez végre a községi bírának is, hogy vásárok, bucsuk és más nagy összesereglések alkalmával a csonkabéna, sebes nyomorékok és undorító meztlen alakok piaczra, utcákra kitevését mindenütt szigoruan megtiltsák. e. i.

— Fölvívás. 1858-ik évi Husvét napjától a színigazgatást magam viendem — szándékom egy a legjobb dráma és népszínmű társaságot szervezni — azért felhívom a vidék minden rendű s rangu színésznőt s színészeit, kiknek szándékuk volna hozzám egy évre szerződni, hogy igényeiket tartalmazó bérmentes levelüket 1858-iki mart. 1-éig hozzám Szathmárra küldjék. Nagyváradon, nov. 18-án 1857. — Molnár György, színigazgató.

— Halálozás. Dec. 9-én halt meg, s 12-én kísértetett örök nyugalomra néhai boldogult Udeardi Cserna Károly ur, Fehérmegyének hajdani másod alispánja, s az 1847 i országgyűlésen első követe. — Életrajza az emlék, mellyet minden ismerője szívében hagyott, s Fehérmegye története, mellyben az elhunyt neve örökké teledhetlen lesz: a legdicsebb epitaphium éirkövére. Áldás nyugszik emléken, béke lebegjen porló hamva fölött!

Egyveleg.

— (Magyar herczegasszony kísértő árnya). A Vasárnapi Könyvtár „Tatárjárás“ czimű történeti rajzához e következő adattal kíván szolgálni egy érdemes hazánkfi, ki ezt írja nekünk: Midőn honunk második alapítója, IV. Béla neje Dalmáciában Fort Clissában tartózkodott — s ott, említett leánya meghalt — ez utóbbi az egyetlen bejárás kaputól számítva a harmadik, mindig feljebb emelkedő, de végre tágas völgyre nyíló kapun belől jobbra terjedő, szertár alatti völgyben temettetett el. A nép mondája szerint már a régibb időkben is sokszor eljlesztette sebesen keresztülvonuló árnya az öröket. Saját tapasztalásom is bizonyítja, mennyire terjedt e vakhit az ott szállaló 4-ik garn. zászlóaljnál. Mert láttam, midőn kétségbeesett arcczal jött felém az ő, jelentvén, hogy a „Princeszné“ neki megjelent és ő nem maradhatott többé helyén. Hasztalan beszélt aztán neki valaki, hogy csak képzelődés; ő úgy hallotta ezt a morlakoktól s hiszi ezután is szentül. S meg kell

*) Ha e hirt nem vennék a leghitelesebb komoly férfiu kezéből, hajlandók volnának az egészet mesének tartani. Szerk.

vallani, van valami sajátságos dolog, mi az embert ama sziklabérczen megrendíti, vannak zivatatok, szélveszek, hogy az embernek nem lehet, sőt nem szabad szabadjából kijönni, 1850-ik évben is az egész puskaportár tetejét visszahozhatlanul elvitte a szél, nem maradt ablakainkból csak egy sem épen, pedig fatáblákkal valának ellátva. — Ez időben történt, hogy tűzmester társam Kleeman, egy ásatás alkalmával egy arany gyűrűnek és függőnek jutott birtokába. Kívánatos volna, ha, bár jutalom ígérese mellett is, e becses ereklyék birásába jutnánk, mert az bizonynyal nem lehet más, mint Béla királyunk elhunyt magzatjának ereklyéje.

(Talált régi pénz.) Ábrahámffy János ur Kossutról (Pozsonymegyéből) egy igen jó állapotban levő becses régi (öntött) ezüst pénz küldött e napokban a „Vasárnapi Ujság“ szerkesztőségéhez, mellyet nem régeből az ottani határban találtak. Az érem úgy látszik, a régi római időkbeli való, mellyet mi, a küldő ur ohajtása szerint, a nemzeti muzeum gyűjteményének adtunk által, honnan a bővebb felvilágosítást várjuk, s mellynek nevében a küldő urnak a szives figyelemért ezennel köszönetet mondunk.

Göcseji adomák.

† Az öregapa és unoka. „Mit rütt (lött) ödlegapám?“ kérdé a beszélő tanuló gyermek öregatyját.

„Vehebet (verebet) fiam,“ válaszolt neki a selypítő hetvenes.

† Korhoványi. Göcsejben a baki és söjtöri savanyu borokat korhoványi termésnek hívják; — ezen elnevezésre a borvevő hienczek (elnémetesedett horvátok) adtak okot, kik izleléskor e szavakkal: „Ist korhováni“ (es ist gar kein Wein) nyilvánították azt, miszerint a baki és söjtöri „nem is bor.“

PÁLYÁZATI ÉRTESÍTÉS.

Az 1857. évi Szent István-ünnepen Karcasai G., Söjtöry Zsigmond urak s a Vasárnapi Ujság szerkesztősége által kitűzött pályázati felhívásra, mellynek tárgya egy népünk életére s jellemére vonatkozó erkölcsi irányu költői beszély vagy tanköltemény, jutalma 15 darab arany, s beküldési határideje f. é. december 15-dike volt, a nevezett határidőig következő pályaművek érkeztek be:

1. A vörös kereszt. Költői beszély.

Jelige: Sanyargasd meg a te fiadat és szerez tenéked gyönyörűséget. Biblia.

2. Hosszuvölgy vagy Valaha és Most.

Jelige: Гwдъ дmагоу.

3. Borúra derű. Költői beszély.

Jelige: Elötted a küzdés, előtted a pálya, Az erőtlen csügged, az erős megállja. — És tudod, az erő micsoda? — Akarat, Melly előbb vagy utóbb, de borostyánt arat. — Arany J.

4. Czipra Panni.

Jelige: Addig nyújtózkodjál, meddig takaród ér.

5. A Hantay család.

Jelige: Hajdan közelebb járt az igaz barátság, Atyafi szeretet, jó kedv és nyájasság, Most hogy hozzánk bejött kölcsönös czipraság, A szín megmaradott, eltűnt a valóság. — B. Orozy Lőrincz.

6. (Czim nélkül.)

Jelige: Valaki az ő Istene ellen káromlást szól, az ő bünének büntetését hordozza. Mózes 3. könyve XXIV. rész 15. vers.

7. (Czim nélkül.)

Jelige: A mit nem akartok, hogy mások nektek cselekedjenek, ti se cselekedjétek azt másoknak.

8. Házi nevelés. Népszerű versezetben. Négy énekben.

Jelige: Tanítsd a gyermeket az ő utának módja szerint; még mikor megvénheszik is, el nem távozik attól. Péld. XXII. 6.

9. Magarási papválasztás. Vig hősköltemény.

Jelige: Éden lebetne földetek, Ha irigység s rágalom Nem létezne közöttetek. . . .

10. Uteza Kati. (Költői beszély.)

Jelige: Az erény airján furiák virasznak. — Ferenczy Teréz.

11. Jobb ember légy apádnál!

Jelige: Különb ember légy apádnál. — Közmondás.

12. A tékozló fiu. Költői beszély.

Jelige: Mikor pedig magába tért volna, monda: atyám vétkeztem az ég ellen, és te ellened. — Biblia.

13. A ki mint vet, úgy arat. Költői beszély.

Jelige: Tanítsd a gyermeket is az ő utjának módja szerint, — még mikor megvénheszik is, el nem távozik attól. Péld. XXII. 6.

14. (Czim nélkül.)

Jelige: Addig hajtsd a vesszőt, míg fiatal.

A pályaművek a megkért bírálóknak, Karcasai G., Czuczor G. és Gyulai Pál uraknak adtattak át. — Az eredményt lapunk jövő évi első számaiban teendjük közzé, a midőn a jutalomdíjt nyeresedő mű kiadása is következődik. — Pest, december 16-án 1857.

A Vasárnapi Ujság szerkesztősége.

KARÁCSON ÜNNEPÉRE.

KARÁCSON ÜNNEPE.

Irta EDVI ILLÉS PÁL.

—

Történetírásokat olvasgatni, — mint azokat nemzeti új irodalmunk is kedves bőséggel nyújtja, — már csak azon egy okból is szükséges és ajánlatos, mivel mindennek fonala, a mi jelenkorunkban létezik, divatozik és történik, a mult időkben levén szöve, ezt a história mutatja meg, hogyan, mikor, hol és kik által keletkezett. Más szókkal: egész jelenünket a multnak története világosítja fel, lelki szemeink előtt. — Felvett tárgyunkkal sem áll a dolog máskülönben.

A Karácson, mint a Krisztus születése emlékének szentelt egyik főünnepünk, a keresztyénektől nem vételet szokásba olly korán, mint ugyan Krisztus Urunk feltámadásának és halálának ünnepei; mivel az akkori időkben élt görög és római híres nemzeteknél, a rendkívüli nagy férfiaknak inkább haláluk emléknapiját volt divat megünnepelni, mint születésökét. Egyházi történetírásban a Karácsonnak nem találunk nyomára előbb, mint a negyedik évszázadban; mikor a Krisztus születésének külön ünnepet szentelni kezdett a keleti (azaz: göröghitű) egyház, az ötödikben aztán a nyugati is (azaz: a római egyház).

De egy ünnepnek szokásba hozása körül sem merültek fel a keresztyéneknél annyi akadályok, mint a Krisztus születési ünnepe körül, miután ennek mind évéhez, mind napjához az adatok teljesen hiányoznak, és az Evangéliomban ez iránt semmi utbaigazítás nincsen. Ezen világhírű eseménynek éve fölött a tudósok sokáig is vitatkoztak, mignem végre 526-ban Kr. után egy Rómában lakozó tudós apát, Dionysius Exiguus, töménytelen kutatás és számítás

után az ugyanazon korbéli könyvekből, bizonyosképen kimutatta, hogy Krisztus születése, Róma városának építettése után, (mely évszámítási mód az akkori világban általán divatozott,) 753-dik évben történt, mellyre üt ki a szent Lukácsnál felidézett népösszeírás is, Augusztus császártól parancsolva. Mindazáltal az évek számítása Krisztus születése óta, csak a VIII. évszázadban léphetett általán nyilvánosságba az egész keresztyén világban.

Még nehezebb volt meghatározni az évszakot és napot Krisztus Urunk születéséhez. Némellyek, ahoz január 6-dik napját vették fel, mint pl. a keleti görög ekkleziák; némellyek a tavasz kezdetét, mártius 25-dikét, mint pl. a szerecsenek és az egyiptomi keresztyének. A nyugati ekkleziá pedig már korán elválasztotta ehhez december 25-dik napját, azon okból, mivel Titus, császár-fi, és Jeruzsálem elpusztítása munkájában a római hadsereg fővezére, diadalmasan haza térvén, állítólag a jeruzsálemi irattárból valami ollyan oklevelet is hozott volna, melly a Krisztus születését december 25-dikén történnék lenni tanusítja.

Egyébiránt ez ünnep szentelés eredetét is, valamint több más szokásainkét, a keresztyén vallás terjedésének legelső kori történetéből magyarázhatni meg. Midőn t. i. a keresztyén hitre pogányok térítették, az okosság úgy javasla, hogy ez az áttérési nagy változás az ujoncz hivekre nézve lehetőségig megkönnyíttessék; — olly remény alatt, hogy idő jártával, a keresztyén szellem erőre kapván, a keresztyén egyházból minden oda nem tartozó elemet önmagából önként is ki fogna lökni; — mint a tenger a nem hül lámaiba valót partra szokta hányni. E kimélestől vezéreltetve a keresztyén lelkiatyák még a nyilvános isteni szolgálati formákat is (mennyre csak lehetett,) az ujdun megtért pogányokéihoz alkalmazták. Így Nagy Gergely, római pápa, a tizenegyedik évszázad fogytán, az Angolhonba küldött térítő papoknak azt az utasi

tást adta, hogy „a bálványok kápolnáit ne bántás, hanem csak képeiket rontsák össze, mellyeket aztán utóbb ki lehetne pótolni másokkal; mivel, — ugymond ő*), — a nép, ha templomait megtarthatja, annál könnyebben lemondand régi tévelygéseiről.“ Sőt szintén a pogány áldozatokat is ideiglen meghagyni parancsolta, csak hogy lakomákká változtatva. — Nyssai Gergely pedig világosan bizonyítja, hogy *Csudatévő Gergely* viszont a pogány ünnepeket, a mártýrok tisztességére szolgáló ünnepekké változtatta, mellyekhez közmulatságokat is rendelt a nép számára, hogy ezt megnyerhesse a Krisztusnak. Jelesen magyarázza e tárgyat egy újabbkori angol tanár, *Blunt József*. Ez a különöz tudós feltette magában, hogy ő e tárgyhoz adatokat gyűjt a jelenkori keresztény egyházban is. Melly célra beutazta egész Európát, legtöbb időt töltvén Olaszországban Szciziliában. Utazásának eredvényét haza jötte után nyomtatásban is kiadta, angol nyelven Londonban 1823. illy czim alatt: „Régi pogányság nyomdékai a mai keresztényiségben.“ De Blunt ollynemű tapasztalásokat is hozott haza, mellyeket mind megolvasni, csak Angolországban járja meg. Hanem Karácsonra nézve ugyan ő írja, hogy ez is egy valahai pogány ünnepek pótléka (surrogatuma); és hogy a Karácsonban divatozó ajándékok, azon szokásból erednek, melly az épen december 25-re eső Saturnalia ünnepeken és a Napisten ünnepeken gyakoroltatott a római népnél.

Ez ünnep *czímét* magyar nyelven illetőleg: azt sem lehet más képen értelmezni, mint csak hozzávetőleg és az igazsághoz közelítve. Pogány magyar eleink térítésére leginkább olaszoni papok küldettek, kik a ker. vallást latin nyelven terjesztették, tolmács mellett. Legelső tárgya volt pedig ennek, az Isten fiának megtestesülése, latinul: *incarnatio*, s e szóból származhatott magyaros elváltoztatással, a megtestesülés ünnepeinek neve, a *Karácson*. Azonban épen ez ünnep közelében esik *Gratián* püspök emléknája is, melly keresztiségnév magyarul hasonlólag *Karácson* szóval ejtetik. Hogy a magyar elnevezés valószínűen latin szóból származhatott, arra mutat a magát régi rómaiak (vagyis latinok) ivadékának tartó mai román nép nyelve is, t. i. az oláh nyelv, mellyen ez az ünnep hasonlólag így czimeztetik: *Krácsun*. A két latin szó közül azonban, mellyikből jött legyen szokásba, e czimnek a Jézus születés-ünnepe ruházása: azt nem tudhatni. De illy értelmű czimet ez ünnep több nyelvben nem visel, csak a magyaron. Németül *Szent éj* (Weihnachten), tótul *Nagy éj* (Welká notz).

Az ezen ünnep fordulásokor hazánkban is, főleg németeknél és tótoknál (magyaroknál csak gyéribben) gyakoroltatott *ajándékok* gyermekeknek: sehohsem viselnek magukon ollyan ereditiséget, mint Spanyolországban. Átalán is egész Spanyolországban olly szokás divatozik, hogy Karácson ünnepeiben jó barátok egymást csemegékkel és egyéb czukorsüteményekkel megajándékozzák, — az orvosok pedig tehetősebb hibeiktől (a szokott évi díj mellett) még rendszerint egy hizott kan-pulykát is kapnak. Nagy tekintélyben álló orvosoknál tehát, — kik széles kiterjedésű praxist üznek, ilyenkor olly számos efféle kövér pecsenyének valók gyűlnek össze, hogy miattuk házaiknál valóságos vásárt kell tartaniok Karácsonban. Az e nemű baromfiak bevásárlása pedig szintén sajátos kézi-mesterséget és üzérkedést képez, melly különös modorban gyakoroltatik is. Kizárólag éltes anyókák kezeiben van. Ezek a kan- és jércze-pulykát, mikor még egészen fiatalok, és kis fiók-pipék, — leginkább Ó-Castilia tartományában parasztoktól és haszonbérloktól összevásárolják, s őket megindítva Szalamanka városából (melly mintegy rakhelye ezen árucikknek), nagy seregekben a fővárosba, *Madridba*, hajtják. Ez körülbelől 80 német mérföldnyi ut, mellyen közel hat hetet töltenek el Karácson előtt; — úgy hogy, rövidke napi-haladás és gazdag étetés mellett, az állatok úgy szólván meghizva érkeznek meg *Madridba*, Karácson hetében. Bizton számíthatni pedig itt arra, hogy ez ünnepekben minden háznál egy-egy pulykát találhatni sültén az asztalon. Melly pulykasült utáni sovargás ilyenkor egész dühben mutatkozik a nép között. Névszerint a spanyol köznemes ember, kinek állapotja a korábbi magyar korteshez legjobban hasonlít, maig is bántatlanul életben van, — nemesi büszkeségét a karácsoni pulykavásárlással is szinte nevetségig üzi. *Madridban* többet is láthatni ekkor szegény kortes vargát, ki házában kenyerre alig virrad, és mégis ez ünnepen pulykát ebédezeni iparkodik. Rongyos köpönyegét magára

kerítvén, alája vevén titkon egy madzagot, mellynek végére két pulykalábat kötött, nagy büszkén kísétál a főpiacra, s ott összevissza vizsgálván a szebbnél szebb drága kan-pulykákat, végre leereszti madzagán a pulykalábat, úgy hogy foszlánya alul kiállanak, s így tér haza, ámitván magát s a néző közönséget.

Ezek így levén, mi is azt kívánjuk, hogy a két magyar hazában minden szorgalmas honpolgárnak nagy Karácson ünnepe legyen meg asztalán az ő pecsenyéje, — bár nem hizott kan-pulyka, s bárcsak friss sertéshus is, — de legyen az valóságos, és nem ollyatén, mint a kevély bocskoros vargáé Spanyolországban; és hogy karácsoni pecsenyét költhesse kiki, jó borocska mellett, az öveivel békében, lelki testi áldások érzetében, s számos éveken át ismételve boldog meglelégedéssel!

A tubarózsa.

Virágos kert közepében
Tubarózsa nyílik,
Gazdasszonya büszke rája,
Rátartós, mint illik.
„Nincsen több olly tubarózsa
Ezen a világon
Nem is adná senkinek sem,
Semmiféle áron . . .

Virágos kert közepében
Nincsen tubarózsa,
Nem tudhatni, a virágja
Hogy hová lett róla —
Barna kis lány, hogy ha kérdik,
Szemlesítve hallgat . . .
Délceleg legény tul az utcán
Bokrétesen ballag!

M . . . Sándor.

Leginkább miért nem barátja a nép a tagosításnak?

Hogy a miveltebb és vagyonosabb osztály az újabb gazdasági elveket és kezelést ösmerve, örömmel karolja fel a legelőelkülönzés és tagosítás ügyét, annak természetes oka az; miszerint anyagi körülményeik kedvező állásánál fogva képesebbek beruházásra, gazdálkodásuk felszerelésére, okszerűbb kezelésre; és részint gazdasági lapok és könyvekből, részint honn és külföldön tett utazásukban szerzett ismereteik nyomán ismerik azon arányt, mellyben növekszik a tagosított birtok jövedelme az okszerű s újabb gazdasági elvek szerinti kezelés által. De mi szánandó e tekintetben a nép helyzete! értem t. i. a szegényebb, egész, fél- és negyedrészes telkes gazdákat. A közelebbi múlt mostoha évek a nép nagy részét megviselték; vannak vidékek, hol a tagosított birtokot beruházni, felszerelni a lakosok $\frac{1}{20}$ sem képes, a mellett ősidőktől fogva gyakorlatában volt a közös bitorlásának. Azonban mindezek csak mellékes okai, tapasztalatom szerint, a tagosítás iránti idegenkedésnek. Szerintem abban rejlik oka leginkább, — hogy azon községekben, hol már eddigelé a legelőelkülönzés — vagy a tagosítás is megtörtént, a lakosok csak a régi gazdálkodási modort követik, s visszasírván a „régijó időkre,“ nem tanulnak semmi újat s következetesen elszegényednek. Ezek példájából okulva, nem akarja aztán sok község „a régi idők“ elmúltját hagyni, s makacsul küzd a legelőelkülönzés és tagosítás ellen. Mennyire meg volna e részben könnyítve az ügy s egyezkedés, ha a nép nagy része, melly könyveket nem olvas, s a szóbeli előadásnak gyakran nem ad egész hitelt, mintegy kézzelfoghatólag győzetnék meg a tagosítás üdvös voltáról; értem t. i. *példánygazdaságok*, — újabb gazdasági elvek szerint kezelt kis birtokok látását. Az anyagi haszon — melly mindenki előtt fölényegű — vinné ezen osztályt arra, hogy a tagosítás barátja levén, nem küzdene saját maga, s utódai java ellen, sőt inkább a legőszintébb hálával fogadná a magas kormány legelőelkülönzés iránti parancsát, — sőt birtokát — legyen az bár csak $\frac{1}{4}$ telek, tagosíttatni akarná. Szerencsés a vidék, melly illy példánygazdaságokat láthat, szerencsés, mert a tagosításban van a következő nemzedék jólétének alapja letéve. Miként lehetne e bajt orvosolni? Hogyan lehetne ez idegenkedést legjobban legyőzni? Csak egy példánygazdaság kellene minden községben, s azonnal meglenne mindenütt nemcsak a legelőelkülönzés, de a kis birtokoknak egy tömegbeni tagosítása is. De épen ez hiányzik, s vannak vidékek, hol egy példánygazdaságot mérföldekre sem találhatni. Illy körülmények közt nincs más teendő, mint a nép vezéreinek, az előjáróknak lelkészeknek, tanítóknak, jegyzőknak s a miveltebbeknek reábeszélés által hatni a népre, felvilágosítván a mennyire lehet a tagosítás üdvös voltáról. Hol pedig a nép a reábeszélés és felvilágosításnak nem enged; mindenesetre a haza s az emberiség iránti kötelessége minden miveltebb és vagyonosabb egyénnek, hogy bárminő kis birtoka legyen, egy tagban vegye ki, s azt az újabb gazdasági elvek szerint kezelvén, kétszerezni, később háromszorozni fogja jövedelmét, s ennek csak néhány év alatt is beláthatlan üdvös hatása leand; mert a nép, melly illy előnyét látandja a tagosított birtokbani gazdálkodásnak, önmagától fogja később járásoként kivett birtokát is tagosíttatni, s ekként Magyarhon mezőgazdasága felviruland, a nép eddig nem ismert jólétre jutand. — T. Pálczán (Szabolcsmegyében).

Nemes Benjámín.

Vidéki hírek.

Kézdi-Vásárhely (Erdély), nov. 24. (*Csafolat: a pálinkáirást illetőleg*) Az igazság és méltányosság érdekében egy hasábot kérek ön becses lapjából. A Vasárnapi Ujság idei 45-ik számában Kollár Lajos ur Kézdi-Vásárhelyről egy cikket közöl, mellyben többek közt ezeket írja: „Borzadással nézünk az ittasságnak népünk közt általános elterjedt bünére, valamint ama gyászos következményekre is, mellyeket e kór, a test és lélekre egészség és

*) Lásd: Epistolae Gregorii M. IX., 71.

vagyona, a házviszonyok és az emberi nemnek ideig és örökké való karára nézve kifejt. Akármely lakomán, keresztelői, menyegzői és temetési alkalomkor a pálinka első helyet foglal. Adásvevőskor a pálinka azon Isten, ki az adott vett jószágot megáldja, az alkut megerősíti és megszenteli. Ezen szesz itallal kezdődik a szántás, ugyanazzal végződik az aratás is. stb.

Méltó bosszankodással olvasók e sorokat, melyek olly súlyos váddal terheli városunkat a két haza olvasó közönsége előtt. Önérzetünk azonban tisztán áll s elhatározottan utasítja vissza e lealacsonyító vádat. Nem szavakkal czáfoljuk meg azt, tények beszéljenek. E tős-gyökeres székelváros a magyar nemzetiség végleges védbástyája kelet felé s mint ilyen, ősi egyszerűségét, erőteljeséget megőrizte mind a mai napig. Népe erőteljes, munkás, szorgalmas, józan itéletű nép. Egész Erdélyben s be a Fekete tengerig ismerik a vásárhelyi embert, mert akkora, nemritkán közel hét láb magas, pezsgő egészségű s kedélyes embereket csak akkor láthatnak, ha vásárhelyiek jönnek hozzájuk. A nők is általában nagyok, erőteljesek s még is kellemes arcuak, leányaink pedig csinosak és szépek. Férfiak, mint nők minden iránt mi szép és nagy, mi nemzeti, kiváló fogékonysággal bírnak. Áldozatra készek főképen abban, mi a vallásra tartozik. Reform. egyházunknak majd semmi jövedelme nincsen és mégis gyönyörű templomunk mellé hasonló tornyot építettünk. Harangjaink — első aczél harangok Erdélyben e hónapban érkeztek meg, Westfáliából. Négy osztályos elemi iskolánk naponkint virágzóbbá válik. És mind ez csupán az egyesek buzgóságából s nemes áldozataiból jött létre és áll fenn.

Hangosan szokás kikürtölni, ha egy nagy ur, kinek uradalmi, fényes palotái vannak, egy-két száz forintot áldozik valamely közczélra. Nálunk Szűcs Ábel uram ő kegyelmének nincsen egyebe, mint őseiről rászállott szerény öröksége, csak ollyan igénytelen timár mesterember ő kigyelme is, mint akármely más s mégis 400 pengő forintot adott egy tornyunkban felállítandó órára. Egy másik polgártársunk az aczélharangok egyikét egyedül maga költségén öntette. Egy tisztos öreg pár minden javait az ekkleziának adományozta s hátralevő napjaira az ekkleziára gyámsága alá helyezte magát. De ha mind elészámolni akarnám az ezekhez hasonló nemes áldozatokat, nem érnök végét. És nem csak itthon, hanem például a Garay s Vörösmarty árvák számára adakozók lajstromában is nem egy becsületes vásárhelyi mester ember nevét találhatni. — A város egész népe a rokonságnak közelebb-távolabbi viszonyaival van összefűzve, úgy hogy az egész egy nagy családot alkot. Il czéh van s mindenki valamelyik czéhnek tagja, még a tanácsos urak is tudnak egy vagy más mesterséget, mert nálunk mindenkinek van valami mestersége, a legtöbbnek egy vagy más hivatala s mindenki a tiz éves lánykától kezdve a 70 éves öregig valamivel kereskedik. Ki itt megtelepedik, annak magyarnak kell lenni, a kereskedők nagy része örmény, de köztük egy vagy két öreg van, ki még tud örményül. A felekezetek atyafiságos szeretetben élnek egymással s ha e szép és keresztényi viszony a jelenben kissé lazulni kezd, bizony nem mi, nem a nép annak az oka.

Az egész városban alig lehetne egyet-kettőt találni, ki olvasni nem tud. A templomban mindenki előtt nyitott zsoldár van, és olly szép harmóniában énekelnek férfiak, nők és gyermekek egyiránt, hogy ha szerkesztő ur csak egyszer meghallaná, mindig hozzánk járna templomba. A predikációt figyelemmel hallgatják s hogy megértik, mutatja az, hogy követik is. Egy példát mondok erre: A fényűzés a mai kor e ragályos betegsége ide is be kezdett volt harapózni a közelebbi időben. Különösen a fiatal nők aggasztólag kezdettek megtollaskalaposodni. Ekkor tiszteletes Szász Károly uram — hogy az Isten áldja meg még a lába nyomát is! — az ő aranyos szájával, egy-két vasárnapon át tartott beszédében úgy megmosta a tollas kalapokat, hogy rögtön mind eltűntek. És így van itt mindennel. Olly ember, kiből bizik a város népe, akármilyen roszat még csirájában elfojthat és akármilyen jó ráveheti a népet, mellynek józan esze mindig enged az okos szónak.

De nem akarom tovább fárasztani a szerkesztő ur türelmét, csak arra kérem: mondja meg nyíltan lapjának egész közönsége előtt, hogy illy népről, melly a legpezsgőbb egészségnek örvend, melly minden szépre és jóra fellelkesülni tud, s szorgalmas, munkás, kitartó, bátor és erős, mégis vallásosan buzgó, áldozatra kész, e mellett a rendszert, tisztaság ömlik el házán és öltönyein — mondja meg, hogy illy népről el tudná-e hinni, hogy a pálinka ivás fertőjébe elmerülve lenne? (Illy tények után csakugyan nem hiszünk, azonban annyival inkább sajnálnók, ha illy ép erős faj az elnyomorodás veszélyének tenné ki magát s mély aggodással kísérik minden ollyas felszólalást, minő a V. U. szóban forgó, s legjobb szándéku levelében foglalva volt. A pálinkamételey sokkal veszhozóbb és általánosabb, semhogy az ellene intézett legkeményebb harcot is tulságosnak tarthatnók.)

Izunk bizony mi, az igaz, de nem pálinkát, hanem bort, még pedig a legjobbakat Erdélyben; mert ha kimegyünk Megyesig vagy Enyedig — nem azért fáradunk, hogy lórét hozzunk haza, hanem kiválogatjuk a borok legjavát. De, hogy a jó bort megiszszuk, azt úgy hiszem senki sem fogja hibáztatni bennünk, hiszen a jó öreg Vörösmarty is megénekelte volt: „Bort megiszszu magyar ember, jól teszi“ s ha a magyar jól teszi, nem vétkezik vele a székelly is, úgy véljük. („Okkal móddal“ ezt is a jó öreg mondja. Szerk.)

Izunk bizony hát mi is jó bort nem egyszer, s felköszöntjük poharainkat mindenkire, ki megérdemli, felköszöntjük a t. szerkesztő urra is, szívünkkel kívánván, hogy becses lapjait, mellyeket üres óráinkban nagy gyönyörűséggel olvasunk, tovább is abban a szellemben folytassa mint eddig, jó tanácsaival, intéseivel bnzditván, lelkesítvén, s ha kell, meg is dorgálván minket is. (Az ég áldása kísérje közös igyekezetünket! Szerk.)

Végül csak annyit még, hogy t. Kollár ur is, miként nekem nyilatkozék, a kérdéses vádat nem a város, hanem a vidék népére értette és én

igazságszeretetről felteszem, hogy ha én nem teszem e sorokban, ő maga tisztította volna ki a várost e meggyalázó vád szennyéből. (Mi is úgy vagyunk meggyőződve s midőn azon reményünket fejeznők ki, hogy majdan a „vidékről“ is közölhetünk illy derék czáfoló iratot — azt is hiszszük, hogy szent lesz közöttünk a békeség. Szerk.)

Demeter.

Mezőtúr (Szolnok), nov. 27. (Czáfolat az iskolázást illetőleg.) A Vasárnapi Ujság 47-ik számában a „Szerkesztői mondanivlók“ közt hiteles kézből kapottnak állítja a szerkesztőség azon hirt, melly szerint Mezőtúron 300 gyermek iskola nélkül az utcán tévedez stb. Engedje a szerkesztőség e hirt ezennel merőben alaptalannak nyilvánítanom. — Ugyanis

Nem igaz 1) miszerint 300 gyermek tévedez; mivel a helybeli róm. kath. egyházközségben, mellyről szó van, a tanoncok száma eddig a 184-et sem haladta meg soha. — Nem igaz 2) hogy iskola nélkül; mert az érintett tanoncoknak elég világos, szépen kimeszelt, és jó karban tartott iskolájok nem csak van, de abba naponkint járnak is mindazok, kiknek tetszik. — Nem igaz 3) hogy a gyermekek nálunk az utcán tévedeznek; mivel azok is, kik eddig iskolába föl nem jövének, e hús napokban jobban érzik magukat otthon a meleg kemence mellett, mint hogy az utcán tévedezzenek, kik pedig iskolába járnak, azokról az állítani szinte nem leh. t. — Nem igaz 4) hogy az iskolai pénzalapot más szükségtelen dolgokra elharácsolták; mert ollyan pénzalapunk, melly határozottan iskolainak volna mondható, nincs is; s mi pedig ama tudósításban annak neveztetik, az a temetőfü évenkénti hasznobére volna; mellyet azonban a középületek, u. m. a pap- és kántorlak; az iskola- és temetőház, továbbá az ide tartozó kutak, udvar- és kertkerítések, meg a templom és paplak közötti pallók jó karban tartása vesz folyvást igénybe; melly ép azért csupán iskolainak nem mondható s egyszerűen olly csekély, hogy a fennírt egyház közsükségeinek fődözésére távol sem elegendő. — Az sem igaz továbbá 5) hogy arról lett volna szó, miszerint egy szabólegényt állítsunk be tanítónak; illetékes helyen legalább, vagyis azok közt, kiktől egy altanító kineveztetése függ, arról egy szó sem vala. Ha azonban némely körökben sületlenségeken szeretnek rágódni, az legfőlebb — az illetők nem legjobb izlését tanusítja, s ha némelyek még azon tul egy izraelita tanítót is emlegettek; és némely mások e légből kapott hirt is elhívék: ez is csak ama némely könnyen hívők hibája; ám ebből még nem következik, hogy a mit itt-ott beszélnek, az mind igaz is! — Egyébkint 6) ama szabólegény, kiről szó van, nem is szabólegény, hanem valódi okleveles tanító néhány hó óta; noha kezdetleg ugyan ő csakugyan szabómesterséget tanult; ki is tanképességi bizonyítványával már elébb és másutt próbált is szerencsét. Azonban ez egyén is annak a valakinek nem az ő sógora, hanem az ő testvére. (Ez. Szerk.) — De meg 7) ama 200 pengő forintnyi fizetést sem mind a lakosok teremték össze, önmegrovás utján, mint állítatik; mert ez összegből 100 pengő forintot vagyis felét a kántor mint r. tanító adja leendő altanítónak, mint segédének; a másik 100 p. forintot pedig alulirt, mint tanigazgató fogja meg majd ezután egyesek áldozatkészségéből és saját erzenyéből, s csak részben a fölemelt tandijakból összeremteni: valamint a vasárnapi iskola tanításért sem a lakosok adják a köblös földet . . .

Nem érdemlett guny tehát azt mondan 8) hogy mi, mezőtúriakul, valamennyi 300 gyermekünket szabómesterekké akarjuk nevelni . . . Mert mi, miként a Tanodai Lapok második félelvi 17. és 18-ik számában, és a Katholikus Néplap szinte második félelvi 45-ik számában olvasható — egy rendes, jól képzett, s kellő okmányokkal ellátott olly alkalmas egyént ohajtunk segédtanítóul, ki a helybeli kántortanító mellett és helyett becsületes ellátás-és jó fizetésért kellően tanítsa és növelje a gyermekeket; és ki, a német nyelv tökéletes ismerete mellett, kántori képességgel is bírván — az e részbeni kívánalmaknak is a szükséghez képest elegendet tehessen. — Hogy azonban a két első csódhirdetésre nem jelentkezett senki, azt a Tan. Lapok helyettünk és nevünkben már régen megpanaszolták; és az épen nem a helybeli tanigazgató vagy ker. tanfelügyelő hibája, kik a legjobb akarattal, a körülményekhez képest, a magokét megtevék; s különösen legkevesebb hibája alulirtnak, mint ki állomását csak nem rég foglalá el és sok évi mulasztások helyrehozásával s a kezdet sőt ujratereztés minden nehézségeivel kénytelen küzdni . . . — Hogy pedig az alulirt által újra szervezett és sokkal jobb fizetéssel ellátandó altanítói állomás legközelebb már be fog tölteni, erről az érdekelteket biztosíthatom az eddig hozzám érkezett tis rendbeli folyamodvány által, mellyek beküldésének határideje nov. 30-án telik le; — addig azonban, míg a folyamodók valamelyike meghívás folytán eljöhethet s a rendszeres tanítást megkezdhetend: várunk kell s beérünk ideiglenesen ollyan tanítással, minőt a helybeli jó kántor, de gyenge tanító maga nyújtani képes: melly tanítás azonban mégsem annyira rosz, hogy miatta az érintett tanítót pellengérré állítani és szeretetlenül rágalmozva gyanúsítani — helyén legyen . . . Ki a nyílt térre, uraim! Én pedig saját nevem aláírásával kezeskedem ezennel minden egyes szavam igaz-voltáról, valamint arról is: hogy ama hiteles kéz a t. szerkesztőséget nagyban félrevezette . . . *) — Csathó Alajos, mezőtúri plebános.

*) Épen nem vezette félre, sőt inkább ez vezette az általunk ohajtott igazi utra, ez juttatta a jelen czáfolat birtokába, mellyet elérni volt egyedül kívánásunk. Épen azért, mert ezt vártuk és ohajtottuk, nem közöltük az irított túlósítást, melly hiteles kézből jött ugyan, de hihetetlennek látszó dolgokról szólt. Egyelőre beértük tehát azzal, hogy a tárgyat gyöngéden (az illető helynév csupán kezdőbetűinek megjelölésével) megpendítsük. Cszelünk sikerült. Ennek köszönhetjük a jelen világos czáfolatot, mellyet, csupán a nem parlamentarizmus kifejezések módosításával, egész terjedelmében közöltünk. Nem is vizsgáljuk, mennyire lehetett alapja az első felszólaló vádjainak, hogy a czáfoló ur is említ holmit arról, a mit „itt ott beszéltek“ — nem említjük ezt; örvendünk, hogy a közzahír alaptalan s idvezeljük a t. czáfoló urat a derék mezőtúriakkal együtt további nemes buzgalmukban. Szerk.

Hunyadmegye (Erdély), dec. 4. (Öröndetes csásfólat. A hunyadmegyei magyarság nem áll oly rossz lábon, mint irtuk) A Vasárnapi Ujság 47. számában — H. Sp. J. aláírása mellett egy cikk jelent meg — e cím alatt „Hunyadvára pusztulásnak indul!” Mellőzve, az e cikk elején foglalt eszméket, érzelmeket stb. csupán e cikk utó felére vonatkozva, nem hagyhatom érintetlen, az azt tartalmazó helytelen nézeteket. A tiszta igazság, a józanabb felfogás tekintetéből kiindulva, feljogosítva érzem magam Hunyadmegye szellemi jelenét, a nyilvánosság terére, szembe állítani amaz állításokkal.

Állítja H. Sp. J. ur, hogy szomorú e vidék, mert itt magyar szót alig hall már az utazó, a magyar házaknál pedig a férj nejevel s gyermekeivel nem saját nyelven beszél, hanem az oláh nyelvet használja.

Ez előbbi állítás megczáfolásául kérdelem: tudja-e a cikkíró ur, Hunyadmegye népességének számát? és ha igen, — tudja-e, hány száz oláhra esik egy magyar? Azt mondom nem tudja; — mert ha tudná, akkor nem lenne akkora sajnálattal irányunkban, s nem is mondhatná, hogy magyar szót alig hall már az utazó. — Hogy a magyar házaknál a férj nejevel s gyermekeivel az oláh nyelvet használja társalgásul! a legnagyobb vád és ferde állítás, mely csak olyantól kerülhetne ki, ki lakosaival nem volt soha semmi összeköttetésben, vagy pedig ki alaptalan kőszá hiteken, pletyka beszédeken épít s nem jár utána a tiszta valónak.

Vajjon t. H. Sp. J. ur! melyik magyar háznál lelte meg azon kulcsot, melylyel felnyithatná állítása igazságát? — ha bő tapasztalatai oly helyzetbe állíták önt, hogy ezt megnevezheti (csak egyben beszélek) minden hunyadmegyei magyar nevében, s az igazság nevében felszólítom önt, nevezzen meg csak egyet azon szerencsétlen házak közül, hol e tárgyban tapasztalatait merithetné, mi följosítjuk önt. —

En azt hiszem (miután egész Hunyadmegye magyar közönségét ismerem), hogy ön nem nyithatott be egy magyar házba is, hol megbotránkozhatott volna a magyar nyelv mellőzésén, elhanyagoltságán.]

Nyisson ön be, bármelyik hunyadi vagy megyei magyar szobájába, vagy tessék beutazni Hátszeg vidék regényes tájait, hol még inkább körül van véve a kevés magyarság az oláhságtól, és nem hiszem, hogy találna ön egy lakot, mellynek asztalán ne látná a magyar irodalom egy vagy más termékét, már pedig, a melly nép olvasni, tanulni szeret, melly pártolja nemzeti irodalmát; az szereti nemzetiségét, szereti nyelvét, arról nem szabad kiáltani ama kárhozatos vádat.

Lenne még egy szerény észrevételem azon állításra is, hogy a derék hunyadi lelkész, G S ur mindent megpróbál, hogy híveit megmentse az oláh nyelvbe olvadástól, de sükertelenül. Ezt azonban a lelkes hunyadiakra bízom. Tudomásom szerint a hunyadiaknak nincs szükségük azon tárgyban lelkesítő szónoklatokra, mert értik ők honfiumi hivatásukat a nélkül is. Végre egy ohajtása lenne még a cikkíró urnak: tartsanak a szülék gyermekeik mellett magyar cselédeket!

Szép ohajtás! de nehéz a kivétel! a székely föld távol esik tőlünk hunyadmegyeiektől, vagy menjünk Magyarhonba telepítvényesekért? A gyermeknevelés minden szülő szent kötelessége, arról minden szülő fog is gondoskodni. — Vannak, igaz! szomorú esetek is, szomorúabbak mint a millyeket, t. H. Sp. J. ur előhoz; hogy egész községek eloláhosodtak, de nem a XIX. században. A jelen korban nem kell soha féltetni Hunyadmegye magyarjait az oláhok közé olvadástól.

(A veszedelem, valamint megvolt régiebb időkben, ugy később is előállhat s az oyatosság és buzgalom ajánlása nem válik feleslegesé. Megvalljuk, hogy a jelen jószándéku védelem nem osztható el minden aggodalmunkat, mellyeket a kérdésben levé első cikk olvasása költött. Szerk.) *Vizi J.*

Színházi napló.

Péntek, dec. 11. „Gizela“ ballet 2 felv. Ezt megelőzte „Tiszaháti libácska.“ Vigj. 1 felv.

Szombat, dec. 12. „Kunok.“ Eredeti opera 4 felv. Irta Kirchlehner F. zenéjét Császár György.

Vasárnap, dec. 13. „Obsitos huszár.“ Eredeti népszínmű 3 felv. Irta Szigligeti.

Hétfő, dec. 14. Fánchy Ilka jutalmául: „Ármány és szerelem.“ dráma 5 felv. Irta Schiller, ford. Kelményi. A jutalmazott fiatal művész szünni nem akaró tapsokkal, koszorúkkal, sőt versekkel is fogadtatott.

Kedd, dec. 15. „Proféta.“ Opera 5 felv. Irta Scribe, zenéjét Meyerbeer. Fordították Egressy B. és Szerdahelyi J.

Szerda, dec. 16. „Szerelmes ördög.“ Ballet 5 felv. színre alkalmazta Campilli, zenéjét szerzé Doppler Ferencz. Hosszas szünet után Aranyvály k. a. föllépte.

Csütörtök, dec. 17. Kaiser-Ernstné föllépteül a nyugdíjintézet javára: „Zsidónó“ opera 5 felv. Halecytől.

Szerkesztői mondanivaló.

1559. Gyöngyös-Patara. Ritkaságképen följegyezzük ezen mező város nevét, a hová „egyetlen egy magyar lap sem jár.“ Többet kár volna mondanunk, mert hiszen ugy sem olvashatná ott senki, ha csak a „Tanodai Lapok“ból nem szólnának hozzájuk, mert ezekből csakugyan jár oda egy példány egy valakinek, a kire „ráparancsolták.“ Boldog állapot lehet, midőn az ember ugy meglepszik magával, hogy sem a világ folyásával, sem hazája s nemzete ügyeivel nem törődik. Hanem ilyen állapot ma már csak Ázsiába való, nem Heves vármegyének egy érdemes mezővárosába.

1560. Berettyó-Ujfalu. Nem tudjuk, mióta áll fenn, de igen jó és szép gondolatnak tartjuk, hogy az ottani gyógyszerész „gróf Széchenyi Istvánhoz“ van czimezve.

1561. Texasba, San Antonióba. Melegen üdvözljük önt, tengerentúli olvasónk és előfizetőnk! Nov. 11-én feladott levele dec. 11-én, tehát épen egy hónap múlva érkezett kezünkhöz a föld túlsó oldaláról. A levél elég gyorsan s elég jókor jött, hogy önnek lapunk további megküldése iránt táplált ohajtását teljesíthessük. Sorait nem olvashattuk megilletődés nélkül. „Mert ne felejtse ön, szerkesztő ur — írja ön többi között — hogy egy hazájától elvált magyar, kinek régi bona iránti hűsége csak a sir porával szünhetik meg, mily nagy és kedves élvezetet lel lapjának minden sorában, minden szavában, itten, a mostoha idegen elemekkel való harcztéren. Mert ha önk ott őseink földén ezek porára borulhatnak, mi itt csak emléket élvezünk annak, mit egykor mi is tehetünk. Es hogy ön lapja ezen, hol kedves, hol pedig sebző emlékek föltámasztásánál bennünket híven dajkál — érteni fogja“ stb. Engedjen meg ön, hogy levelének e sorait, ide iktattuk. Működésünknek legszebb jutalmát látjuk ily őszinte, mellekes érdekektől ment nyilatkozatokban. A honszeretetet ápolni, a fájdalmat enyhíteni s a kiengesztelődés nagy munkáját előmozdítani — ez learen ezental is egyike azon főszempontoknak, mellyekből működésünk mindig kiinduland. Fogadják önk számos volt honfitársaik nevében nyújtott job-bunkat. Boldog új évet Észak-amerikában is.

1562. Kovászna. Ön most csak azt akarja megtudni, hogy az új évben elkezdődik-e a „Vasárnapi Ujság járása?“ A kérdés igen meglepő, s azóta olvasta ön felelet gyanánt új programunkat. Már csak elkezdjük jövőre is azt a „járást“, mellynél szívesen látjuk azt a 25 nemes férfit is, a kik ön gyűjteményébe foglalják. — Reméljük azt is, hogy ezen új évben jobb verseket fog ön mellékelni leveleibe. A mostaniak belseje keserűség, külseje csikorgás!

1563. Pusztahát S. K. — Igen sajnáljuk, hogy a „sorstüdőzött“ művész sérelme orvoslására a küldött felszólalást nem tarthatjuk elég alkalmasnak. Ha a „műgyesület“ valakinek művét a tárlatba el nem fogadja, indokait rendszeren jegyzőkönyvbe iktatja, de ezek a művészet körén kívül állók vagy a közelebbiről érdekeltek részéről gyakran nem találnak kellő méltánylatra. Legyen ön meggyőződve, hogy a műgyesület választmányában is nemcsak művészi képzettség, de hazafias érzelmű s nemzeti művészetünk fejlődését is szívőkön viselő férfiak ülnek, kiknek épen nem állhat érdekekben, a tehetségeket elnyomni. Szándékos igaztalanságot s részrehajlást igen bajos föltenni ott, hol az egész eljárás nyilvános és ugyszólván a közönség ellenőrsége alatt áll. Ha az érdeklött művésznek csakugyan sikerülne a bécsi akademiánál méltánylást kieszközölni műveinek, ez valóban más színbe állítaná a dolgot. De ha ön egy bizik a művek becsében, ezen appellatát szükséges is volna komolyan megkísérteni.

1564. Danosra. Rég vártuk a bajdosó visszapillantását. Ime itt van. Tehát seba! Különbön a mit s a mikor lehet. Nagy a bőség — a szük esztendőben.

1565. Az egyszerű szolgáló (a székelyföldről) megérkezett. Itt fogjuk s maholnap kiállítjuk, hadd mutassa meg, mit tud.

1566. Verset nagy mennyiségben kaptunk a mult heteken. Itt-ott figyelemre méltó kísérletek — a jövő évre maradnak. Legjobban szerettük a „Karácsonéjt“, csak az a baja, hogy igen szélesen elterpeszkedő; a benne leirt zuzmarázos éjszakát, csikorgó fagyot ma már el sem hinnék; valódi anachronismus. Eltűntek azok a hóval borított szép téli mezők, azok a csillogó, ragyogó jégcsapok, csörgő szának, befagyott patakok — van helyette kő, nátha, hurut és se hideg, se meleg — mint a mai idők. Hanem erről persze a „Karácsonéj“ írója nem tehet.

Mind azon t. cz. előfizetőnket, kik lapjainkra az eddigi előfizetési ár szerint küldék be megrendeléseiket, tisztelettel kérjük, hogy új programunk értelmében a beküldött összegeket utánpótolni sziveskedjenek, hogy a példányok szétküldésében minden kellemetlen zavarunk idejekorán elejét vehessük. — (Kiadóhivatal.)

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	Nap-kelet nyug.		Izraellit. naptár	Hold-kelet nyug.		
			6. p.	6. p.		6. p.	6. p.	
December					R. Teb			
20 Vasár.	D 4 Theophil	D 4 Am.	SF 28BA.f.	7 47	4 9	3	10 45	7 49
21 Hétfő	Tamás ap.	Tamás	9 Philoteus	7 47	4 9	4	11 5	8 48
22 Kedd	Zeno. Flav.	Beata	10 Hermogen	7 48	4 10	5	11 22	10 26
23 Szerda	Viktorin sz.	Viktorin	11 Dániel r.	7 48	4 10	6	11 37	11 39
24 Csütört	Ádám és Éva	Ád. Éva	12 Spiridion	7 49	4 11	7	11 53	*
25 Péntek	N. Karács.	N. Kar.	13 Eustrat	7 49	4 11	8	0 10	0 45
26 Szomb.	Istvan e. v.	Istv. v.	14 Thyrsus	7 49	4 12	9 Sab.	0 29	2 17

Holdnegyed: ☾ Első negyed 24-én 7 óra 53 perczkor reggel.

TARTALOM.

Czepléd (képpel) Zombory Gusztáv. — Anyám kertje. Szász Domokos. — Tíz millió dollár (foly.) Jókai Mór. — A biztosításról (vége). Székely József. — Kapisztrán szószéke a bécsi Sz. István-téren (képpel). — Leviathan, óriás gőzhajó (képpel). — Tárház: Kakas Márton a színházban. Irodalom és művészet. Ipar, gazdaság, kereskedés. Mi újsg? Egyveleg. Gőcseji adomák. Pályázati értesítés. — Karácsoni melléklet: Karácson ünnepe. Edvi Illés Pál. — A tubarózsa. M. . . Sándor. — Leginkább miért nem barátja a nép a tagosításnak? Nemes B. — Vidéki hírek Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Heti naptár.

Előfizetési felhívás

VASÁRNAPI UJSÁG
és
POLITIKAI UJDONSÁGOK
1858-diki első félévi folyamára.

Előfizetési ár: Buda-Pesten házhoz hordva félévre 4 Ft. Vidékre postán küldve . . . félévre 4 Ft. A pénzes levelek bérmentes küldése kéretik. — Tíz előfizetett példányra egy tiszteletpéldánnyal szolgálunk.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok kiadóhivatala (Pesten, egyetem-utca 4. sz. a.)